

การวิเคราะห์หลักสูตรและรายวิชาด้านไทยศึกษาใน
สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

An Analysis of Curricula and Subjects in Thai Studies
Offered at Institutions of Higher Learning in Thailand

รายงานการวิจัย

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

เสนอ

ส่วนวิจัยและพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

กันยายน ๒๕๔๔

สารบัญ

บทที่ ๑ บทนำ	หน้า ๑
บทที่ ๒ การสอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาไทย	หน้า ๘
๒.๑ หลักสูตรที่สอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาไทย	หน้า ๘
๒.๒ รูปแบบการสอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาไทย	หน้า ๙
บทที่ ๓ หลักสูตร “ไทยศึกษา” ในสถาบันอุดมศึกษาไทย	หน้า ๑๒
๓.๑ หลักสูตร “ไทยศึกษา” ที่เป็นวิชาเฉพาะ (วิชาเอก) แบบบูรณาการ	หน้า ๑๓
๓.๒ หลักสูตร “ไทยศึกษา” ที่เป็นวิชาเฉพาะ (วิชาเอก) แบบไม่บูรณาการ	หน้า ๑๗
๓.๓ หลักสูตรวิชาโท “ไทยศึกษา”	หน้า ๒๐
๓.๔ สรุป	หน้า ๒๒
บทที่ ๔ การสอนเรื่องไทยในรูปรายวิชาในสถาบันอุดมศึกษาไทย	หน้า ๒๓
๔.๑ รายวิชา “ไทยศึกษา” (รายวิชาแบบบูรณาการ)	หน้า ๒๓
๔.๒ รายวิชาที่ระบุคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชา	หน้า ๒๔
๔.๓ รายวิชาที่ไม่มีคำว่า “ไทย” อยู่ในชื่อรายวิชาแต่มีเนื้อหาเกี่ยวกับไทย	หน้า ๒๗
๔.๔ ลักษณะของเนื้อหาวิชาที่สอนเรื่องไทย	หน้า ๒๘
บทที่ ๕ บทสรุป	หน้า ๓๑
ภาคผนวก ๑	หน้า ๓๓
ภาคผนวก ๒	หน้า ๓๗

การวิเคราะห์หลักสูตรและรายวิชาด้านไทยศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ในประเทศไทย

An Analysis of Curricula and Subjects in Thai Studies Offered at Institutions of Higher Learning in Thailand

ผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การสอนเรื่องไทยให้แก่เยาวชนไทย เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และซาบซึ้งในคุณค่าของความเป็นไทย เป็นสิ่งที่จำเป็นมากในยุคโลกาภิวัตน์เช่นปัจจุบัน แต่ไม่มีผู้ใดทราบข้อเท็จจริงว่าในปัจจุบันมีการสอนเรื่องไทยอย่างไร เป็นทางการในสถาบันการศึกษาของไทยมากน้อยเพียงใด งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจหลักสูตรและรายวิชาที่สอนเกี่ยวกับไทยทุกรูปแบบในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย และวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของหลักสูตรและรายวิชาดังกล่าวว่าเป็นแบบบูรณาการหรือแยกส่วน เป็นเชิงอนุรักษ์หรือเชิงวิพากษ์ และครอบคลุมไทยศึกษาด้านใดบ้าง

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด ๑๓๙ แห่งในประเทศไทย จำแนกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยนอกระบบ มหาวิทยาลัยเปิด มหาวิทยาลัยเอกชน วิทยาลัยเอกชน สถาบันราชภัฏ และสถาบันราชมนฑล

ผู้วิจัยพบว่าการสอนเรื่องไทยมี ๒ รูปแบบใหญ่ๆ คือสอนในรูปหลักสูตร"ไทยศึกษา" โดยเฉพาะ และสอนในรูปของรายวิชา การสอนในรูปหลักสูตร"ไทยศึกษา" พบทั้งหมด ๑๓ หลักสูตร มีทั้งระดับปริญญาตรี โท และเอก แต่ระดับปริญญาโทมีมากที่สุด หลักสูตรส่วนใหญ่เป็นแบบบูรณาการ คือมีความเป็นเอกภาพ และรายวิชาไม่แบ่งตามสาขาวิชา หลักสูตรดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เป็นวิชาเฉพาะหรือวิชาเอก มีที่เป็นวิชาโทเพียง ๓ หลักสูตร

สำหรับรายวิชาที่สอนเรื่องไทย พบว่ามีรูปแบบ ๓ รูปแบบได้แก่ ๑) รายวิชาบูรณาการที่มีชื่อ"ไทยศึกษา" โดยเฉพาะ ซึ่งพบน้อยมาก เพียง ๑๑ รายวิชา กระจายไปตามสถาบันทุกประเภท ๒) รายวิชาที่มีคำว่า "ไทย" ระบุในชื่อรายวิชา ซึ่งเน้นความเป็นไทยในเนื้อหา และ ๓) รายวิชาที่ไม่ระบุคำว่า "ไทย" ในชื่อรายวิชา แต่มีเนื้อหาเกี่ยวกับไทย ซึ่งมีจำนวนมากกว่าอีกสองประเภท

ในแง่ลักษณะของเนื้อหาวิชา ผู้วิจัยพบว่ารายวิชาที่สอนเรื่องไทยทั้งหมดมีแนวโน้มไปทางอนุรักษ์ ความเป็นไทยมากกว่าเชิงวิพากษ์ในแง่กระตุนการเปลี่ยนแปลง และมักสอนความเป็นไทยแบบดั้งเดิมหรือตามประเพณีมากกว่าสมัยใหม่หรือเบี่ยงเบนจากรูปแบบดั้งเดิม แต่รายวิชาของสถาบันที่อยู่ในเมืองหลวงมักเน้นไทยมาตรฐานมากกว่าไทยท้องถิ่น ในทางตรงข้าม สถาบันที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคของประเทศไทยมักเน้นไทยท้องถิ่นมากกว่าไทยมาตรฐาน

กล่าวโดยสรุป ข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าการสอนเรื่องไทยให้เยาวชนไทยโดยตรงแบบให้เห็นภาพรวมและเข้าใจสังคมไทยแบบครอบคลุมยังมีน้อยมาก ความรู้เรื่องไทยที่สอนในสถาบันอุดมศึกษามักแยกส่วนตามสาขาวิชา หรือไม่ก็เกี่ยวกับไทยโดยไม่ตั้งใจ

๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่าการที่สังคมไทยเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างหนักก็เพราะสังคมไทยอ่อนแอ ไม่พึ่งตนเอง และรับวัฒนธรรมจากต่างชาติโดยไม่รู้ว่าจะเหมาะสมกับตนหรือไม่ หลายทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยกลายเป็นสังคมทุนนิยมและวัตถุนิยม แต่ต่างจากตะวันตกตรงที่ว่าความเป็นทุนนิยมและวัตถุนิยมนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการพัฒนาสังคมแบบมีพื้นฐาน มีภูมิหลัง และมีทิศทาง แต่สังคมไทยเป็นสังคมบริโภคนิยม ไม่ได้ใช้ระบบทุนนิยมเพื่อบรรลุอุดมการณ์ หรือเพื่อพัฒนาสังคมให้คนมีความเท่าเทียมกัน

นักวิชาการหลายท่านเห็นพ้องต้องกันว่าสังคมไทยไม่มีพื้นฐานที่มั่นคง ไม่รู้จักตนเอง บางท่านใช้คำว่า “ไม่มีภูมิคุ้มกัน” ดังจะเห็นได้ว่าคนไทยปัจจุบันจำนวนมากไม่รู้ และไม่เข้าใจเรื่องไทย การไม่รู้หรือไม่เข้าใจเรื่องไทยทำให้เกิดความไม่สนใจและไม่เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทย การไม่สนใจและไม่เห็นคุณค่าย่อมนำไปสู่การมองข้ามหรือไม่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม วัฒนธรรมไทยมีสิ่งที่ดีมากมายที่สามารถทำให้สังคมไทยแข็งแกร่งได้ แต่คนไทยส่วนใหญ่มองข้ามไป และยิ่งไปกว่านั้น สังคมไทยปัจจุบันยังไม่ได้ตระหนักว่าคนไทยขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องของตัวเอง ที่น่าเป็นห่วงอย่างมาก คือเยาวชนไทย หรือคนไทยรุ่นหนุ่มสาวดูเหมือนจะไม่มีความรู้เรื่องไทยอย่างแท้จริงเลย ทำให้น่าเป็นห่วงว่าในอนาคตความเป็นไทยและชาติไทยจะยังดำรงอยู่หรือไม่ และซ้ำร้ายยิ่งไปกว่านั้น ยังเป็นที่ประจักษ์ว่าขณะนี้ประเทศไทยไม่มีกลไกหรือการดำเนินงานอย่างใดที่จะทำให้เยาวชนไทยมีความรู้เรื่องไทยอย่างแท้จริง ผู้วิจัยมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับแผนงานของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ แผนงานหลักที่ ๗ ว่าด้วย การส่งเสริมศักยภาพในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม¹ ที่กำหนดวัตถุประสงค์ ๓ ข้อแรกไว้ดังนี้

๑. เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยและสังคมไทยให้สามารถเรียนรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมต่างๆที่ไหลบ่ามากับสื่อและสื่อมวลชนต่าง ๆ
๒. เพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทยและสังคมไทยให้มีความสามารถในการเลือกสรรกลั่นกรองเอาสิ่งที่ดีจากกระแสวัฒนธรรมที่หลั่งไหลเข้ามาทั้งสื่อและสื่อมวลชนต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นฐานวัฒนธรรมไทยจนสามารถพัฒนาชีวิตไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนได้

¹ จาก แนวทางการวิจัยวัฒนธรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๒ และ พ.ศ. ๒๕๔๓ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ หน้า ๑-๘

๓. เพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทยและสังคมไทยให้มีความสามารถในการเฝ้าระวังกระแสวัฒนธรรมด้วยคุณค่าที่ไหลบ่ามากับสื่อและสื่อสารมวลชนต่าง ๆ และสามารถปกป้องวัฒนธรรมไทยหรือตอบโต้ในกรณีที่เกิดจำเป็น

อย่างไรก็ตาม การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้ จะต้องมีการเรียนการสอนไทยศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะไทยศึกษาแบบบูรณาการหรือแบบสหสหวิทยาการ เพื่อให้เยาวชนไทยมีความรู้เรื่องไทยแบบครอบคลุม หรือเข้าใจภาพรวมของสังคมและวัฒนธรรมไทย องค์กรความรู้เรื่องไทยศึกษาที่ควรสอนให้เยาวชนไทยจะต้องเป็นแบบวัตดุวิสัย ตรงไปตรงมา และกระตุ้นให้คิดและวิพากษ์วิจารณ์ได้ ผู้เรียนจะได้มีสำนึก และรู้คุณค่าวัฒนธรรมไทย อันจะนำไปสู่การประพฤติที่เหมาะสมและเลือกธำรงไว้ซึ่งความเป็นไทยที่ดีงาม ขจัดความไม่ดี พร้อมทั้งสามารถแยกแยะและเลือกรับแต่สิ่งที่ดีจากต่างชาติ ถ้าเป็นเช่นนี้ได้ ชาติดไทยก็จะอยู่รอด เป็นตัวของตัวเอง และพัฒนาไปได้ด้วยความแข็งแกร่ง

การที่จะดำเนินการให้มีการเรียนการสอนเรื่องไทยดังกล่าวนี้ เราจะต้องรู้ให้ชัดเจนเสียก่อนว่าในปัจจุบันสถาบันการศึกษาของไทยมีการสอนไทยเรื่องไทยแบบใดและมากน้อยเพียงใด

จากการทบทวนวรรณกรรมทุกรูปแบบที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยไม่พบงานวิจัยใดเลยที่ให้คำตอบสำหรับคำถามดังกล่าว งานที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาสถานภาพของไทยศึกษา หรือ ไทยศึกษา เช่น *สถานภาพไทยศึกษา: การสำรวจเชิงวิพากษ์* (ฉัตรทิพย์และคณะ ๒๕๕๐)^๒ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจองค์ความรู้เรื่องไทยศึกษาในช่วง ๓ ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเน้นที่เนื้อหาสาระขององค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ และวิธีการใช้ทฤษฎีในการศึกษา แนวโน้มในการศึกษา และความสนใจในประเด็นปัญหา เนื้อหาของงานวิจัยนี้ครอบคลุมด้านต่างๆ ของไทยศึกษาได้แก่ ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย ปัญหาสิ่งแวดล้อม วรรณคดี และสุนทรียศาสตร์

ผลงานวิจัยในทำนองเดียวกัน แต่มุ่งที่เรื่องไท คือครอบคลุมถึงคนไทย ซึ่งอยู่นอกประเทศไทยด้วย ได้แก่ รายงานการวิจัยเรื่อง *ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา* (ธีระพันธ์ ๒๕๕๑)^๓ ซึ่งเป็นการรวบรวมสังเคราะห์การประมวลงานวิจัยสถานภาพ ๑๑ หัวข้อ ด้านการผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม คติชาวบ้าน วรรณกรรม ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม ศิลปกรรมและหัตถกรรม ระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ ภาษาและภาษาศาสตร์ โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และกำเนิดไท

นอกจากงานวิจัยที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีเอกสารประกอบการสัมมนาสถานภาพไทยศึกษา เช่น *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ไทยศึกษาในทศวรรษใหม่”* จัดโดยสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๓๓) ซึ่งระดมความคิดเพื่อกำหนดทิศทางของไทยศึกษา ในหัวข้อ เช่น ความเป็นมาและกิจกรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวกับไทยศึกษา ไทยศึกษาภาคต่างๆ และด้านต่างๆ รวมทั้งบทบาทต่อสังคมของหน่วยงานไทยศึกษาในทศวรรษใหม่ เป็นต้น

^๒ รายงานการวิจัย ศูนย์สำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.)

^๓ รายงานการวิจัย ศูนย์สำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.)

เอกสารประกอบการสัมมนา “ไทยศึกษา” โดย สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์ (๒๕๓๘) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้ด้านไทยศึกษาแก่อาจารย์ผู้สอนไทยศึกษา เนื้อหาครอบคลุมเรื่องแนวคิดในการวิจัยและการสอนไทยศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ผลงานที่ทบทวนมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แท้ที่แล้มา ไทยศึกษามักถูกมองหรือเน้นในแง่การวิจัย แต่ก็มีสถาบันบางแห่งได้เริ่มให้ความสนใจไทยศึกษาในแง่การสอนแล้ว ดังจะเห็นได้จากตำราหรือเอกสารประกอบการสอนเรื่องไทยศึกษา เช่น เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาไทยศึกษา: อารยธรรมไทย ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (๒๕๓๐) ไทยศึกษา เอกสารคำสอน ๑๖๕๐๑๐๑ โดยปราณี แจ่มขุนเทียน (๒๕๕๒) แห่งสถาบันราชภัฏพิบูลสงครามพิษณุโลก และไทยศึกษา (พงเพชร และคณะ ๒๕๕๑) ของโครงการวิชาบูรณาการหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลงานเหล่านี้บ่งบอกให้เราทราบว่าขณะนี้ได้มีบางสถาบันในประเทศไทยทำการสอนไทยศึกษาแบบบูรณาการแล้ว แต่ยังไม่มียงานวิจัยที่สำรวจข้อเท็จจริงนี้หรือทำการวิเคราะห์ให้เห็นลักษณะของหลักสูตรไทยศึกษาอย่างจริงจังเลย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่ต้องวิจัยเพื่อหาคำตอบว่าการสอนเรื่องเกี่ยวกับไทยในสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันนี้ มีมากน้อยเพียงใด และมีในรูปแบบใดบ้างในประเทศไทย โดยเฉพาะแบบบูรณาการมีสอนในที่ใดบ้าง งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญมากและจะมีประโยชน์ต่อประเทศไทย เพราะสามารถใช้เป็นพื้นฐานของการวางแผนการเปิดหลักสูตร การสอน หรือการรณรงค์ให้เยาวชนไทยมีความรู้เรื่องไทยอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ผลการวิจัยยังสามารถใช้สร้างเครือข่ายไทยศึกษาทั่วประเทศ ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการร่วมมือกันและขจัดความซ้ำซ้อน ประการสุดท้าย ข้อมูลที่ได้อาจกระตุ้นให้มีการแก้ไขปัญหาเรื่องตลาดแรงงานสำหรับผู้ได้ปริญญาด้านไทยศึกษาด้วย

๑.๒ วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑.๒.๑ สํารวจหลักสูตร และรายวิชา ที่สอนเกี่ยวกับประเทศไทยและวัฒนธรรมไทย ทุกรูปแบบในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

๑.๒.๒ วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของหลักสูตร และรายวิชาดังกล่าวว่าเป็นแบบบูรณาการหรือแยกส่วน เป็นเชิงอนุรักษ์หรือเชิงวิพากษ์ และครอบคลุมไทยศึกษาด้านใดบ้าง

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

ข้อมูลการวิจัย ซึ่งได้แก่หลักสูตรและรายวิชาด้านไทยศึกษา เก็บจากสถาบันระดับอุดมศึกษาเท่านั้น ครอบคลุมการศึกษา ๓ ระดับ ได้แก่ ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก สถาบันดังกล่าวอาจมีชื่อเป็น “มหาวิทยาลัย” “วิทยาลัย” หรือ “สถาบัน” ก็ได้ แต่จะไม่รวมสถานศึกษานานาชาติ และสถาบันที่กำลังจัดตั้ง หรือเพิ่งจัดตั้งใหม่

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๔.๑ การเก็บข้อมูล

ประชากรเป้าหมายของการวิจัยนี้ คือสถาบันการศึกษาที่มีการสอนระดับอุดมศึกษาทั่วประเทศไทย จำนวน ๑๓๙ แห่ง ทั้งนี้ไม่นับสถาบันนานาชาติ และสถาบันที่กำลังจัดตั้งหรือจัดตั้งแล้วแต่ยังไม่ได้ดำเนินการสอนในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล สถาบันอุดมศึกษา ๑๓๙ แห่งจำแนกประเภทตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัยดังนี้

๑) มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการ	๑๘	แห่ง
๒) มหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ (นอกระบบ)	๔	แห่ง
๓) มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐ (รับนักศึกษาไม่จำกัดจำนวน)	๒	แห่ง
๔) มหาวิทยาลัยเอกชน	๑๘	แห่ง
๕) วิทยาลัยเอกชน	๒๑	แห่ง
๖) สถาบันราชภัฏ	๓๖	แห่ง
๗) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	๔๐	แห่ง (วิทยาเขต)
รวม	๑๓๙	แห่ง

หมายเหตุ ครอบคลุมชื่อทั้งหมดของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในภาคผนวก ๑

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากสถาบันข้างต้นทั้งหมด เนื่องจากมีจำนวนไม่มากจนเกินไป และมีความหลากหลายสูง ทำให้ได้ข้อสรุปที่ถูกต้องที่สุดเกี่ยวกับการเรียนการสอนเรื่องไทยในประเทศไทย

ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการคือหลักสูตรและรายวิชาที่เปิดสอนในสถาบันที่กล่าว ผู้วิจัยได้ข้อมูลส่วนใหญ่จากห้องสมุดทบวงมหาวิทยาลัย ส่วนที่เหลือที่ไม่มีในห้องสมุดทบวงมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้จากการเดินทางไปค้นข้อมูลจากเอกสารหลักสูตรที่สถาบัน จากการสัมภาษณ์บุคคลที่รับผิดชอบหลักสูตร และจากหลักสูตรที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต

๑.๔.๒ การจัดระเบียบข้อมูล

เมื่อได้หลักสูตรของทุกสถาบันมาแล้ว ผู้วิจัยพิจารณาหลักสูตรแต่ละสถาบัน และบันทึกข้อมูลที่ต้องการตามประเด็นสำคัญ เพื่อจะได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ต่อไป

การบันทึกข้อมูลตามประเด็นสำคัญมี 2 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนผู้วิจัยใช้แบบฟอร์มในรูปตารางดังนี้

๑) บันทึกข้อมูลเพื่อให้ทราบว่าแต่ละสถาบันมีหลักสูตรอะไรบ้างที่สอนเรื่องไทย สอนในสาขาวิชาอะไร แขนงวิชาใด หรือวิชาเอก (วิชาเฉพาะ)ใด รายวิชาที่พบมีชื่ออะไร มีสถานภาพเป็นวิชาบังคับ หรือวิชาเลือก และบันทึกแหล่งอ้างอิงด้วยว่าได้ข้อมูลมาจากหนังสือใดหน้าอะไร ดังนั้นในตารางบันทึกข้อมูล (ตารางที่ ๑.๑) จึงมีคอลัมน์ดังนี้

- ชื่อสถาบัน (เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล)

- หลักสูตร/ระดับ (เช่น ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต / ป.โท)
- สาขาวิชา (เช่น วัฒนธรรมศึกษา)
- แขนงวิชา (สำหรับหลักสูตรบัณฑิตศึกษา) (เช่น วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท)
- วิชาเอก หรือวิชาเฉพาะ (สำหรับหลักสูตรปริญญาตรี) (เช่น ปฐมวัยศึกษา ซึ่งเป็นวิชาเอกของสาขาวิชามัธยมศึกษา ในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช)
- วิชาที่เกี่ยวกับไทย (เช่น ประวัติศาสตร์ไทย ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย)
- สถานภาพ (เช่น วิชาศึกษาทั่วไป วิชาบังคับของแขนงวิชา วิชาเลือก ฯลฯ)
- เอกสารที่ถ่ายมา (เอกสารอ้างอิง) (เช่น หน้า ๒๔ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๘)

ตารางที่ ๑.๑ แบบฟอร์มบันทึกข้อมูล ตอนที่ ๑

ชื่อสถาบัน	หลักสูตร / ระดับ	สาขาวิชา	แขนงวิชา	วิชาเอก	วิชาที่เกี่ยวกับไทย	สถานภาพ	เอกสารที่ถ่ายมา

๒) จากข้อมูลในแบบฟอร์มที่ ๑ ผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วบันทึกข้อมูลอีกระดับหนึ่งเพื่อให้ทราบว่าแต่ละสถาบันมีหลักสูตรที่สอนเรื่องไทยจำนวนเท่าใด จำนวนสาขาวิชาที่สอนเรื่องไทยมีจำนวนเท่าใด จำแนกเป็นหลักสูตรไทยศึกษาโดยเฉพาะ รายวิชาเรื่องไทยโดยเฉพาะ รายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องไทย และรายวิชาบังคับร่วม หรือวิชาศึกษาทั่วไป หรือวิชาพื้นฐาน อะไรบ้าง ในการบันทึกข้อมูลในตอนี่ ๒ นี้ผู้วิจัยใช้แบบฟอร์ม (ดูตารางที่ ๑.๒) ที่มีคอลัมน์ดังนี้

- จำนวนหลักสูตรที่สอนเรื่องไทย (เช่น ๑๑ หลักสูตร)
- จำนวนสาขาวิชาที่สอนเรื่องไทย (เช่น ๒๓ สาขาวิชา)
- หลักสูตรไทยศึกษาโดยเฉพาะ (เช่น ไทยคดีศึกษา หลักสูตรป.ตรีต่อเนื่อง ๒ ปี ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)

- รายวิชาไทยศึกษาโดยเฉพาะ (เช่น 10151 ไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช)
- รายวิชาเรื่องไทยโดยเฉพาะ (คือรายวิชาที่มีคำว่า "ไทย" อยู่ในชื่อ เช่น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทย วิทยาการการเมืองไทย เป็นต้น)
- รายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับไทย (คือรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับไทยแม้ชื่อไม่ระบุคำว่า "ไทย" เช่น การพัฒนาชนบท วรรณกรรมประถมศึกษา ประเพณีและการเปลี่ยนแปลง)
- วิชาบังคับร่วม/ พื้นฐาน/ ศึกษาทั่วไป (คือบังคับให้ทุกคนในหลักสูตรเรียนเหมือนกัน เช่น วิทยาศาสตร์กับสังคม การใช้ภาษาไทย ภาษาไทยกับการสื่อสาร)

ตารางที่ ๑.๒ แบบฟอร์มบันทึกข้อมูล ตอนที่ ๒

จำนวนหลักสูตร	จำนวนสาขาวิชาที่สอนเรื่องไทย	หลักสูตรไทยศึกษาโดยเฉพาะ	รายวิชาไทยศึกษาโดยเฉพาะ	วิชาเรื่องไทยโดยเฉพาะ	วิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับไทย	วิชาบังคับร่วม/วิชาศึกษาทั่วไป

๑.๔.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ ประชากรเป้าหมายได้แก่สถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด ซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่กว้างระดับประเทศ ผู้วิจัยจะใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณาการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยนี้เป็นทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการเสนอผลโดยใช้ตัวเลข และมีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงตีความด้วย

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตั้งนิยามขั้นตอนดังนี้

๑) พิจารณาวามีสถาบันใดบ้างที่เปิดหลักสูตรไทยศึกษาโดยเฉพาะ ส่วนรายวิชาที่เกี่ยวกับไทย ที่สังเกตว่าทุกสถาบันมีการสอนนั้น เป็นจริงหรือไม่ มีความมากน้อยหรือการให้น้ำหนักการสอนเรื่องไทยต่างกันอย่างไรในสถาบันต่าง ๆ

๒) วิเคราะห์รูปแบบของหลักสูตรและรายวิชาที่พบ เช่นเป็นแบบบูรณาการ สหสาขาวิชา หรือแยกส่วน เป็นวิชาบังคับหรือวิชาเลือก เป็นสาขาวิชาเฉพาะ หรือการศึกษาทั่วไป เป็นต้น

๓) วิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรและรายวิชาดังกล่าวว่า ครอบคลุมไทยศึกษาด้านใดบ้าง และมีแนวคิดอย่างไร เช่น เป็นเชิงอนุรักษ์ หรือเชิงวิพากษ์ เป็นแบบประเพณีดั้งเดิม หรือแบบสมัยใหม่ เป็นต้น

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการกำหนดมโนทัศน์ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่ ๒-๔ ต่อไป

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- ๑) ผลการวิจัยทำให้เห็นภาพชัดเจนว่าสังคมไทยมีความพยายามที่จะหล่อหลอมเยาวชนให้รู้ และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยมากน้อยเพียงใด
- ๒) ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการวางแผนการเรียนการสอน หรือการเปิดหลักสูตรไทยศึกษาในประเทศไทยได้
- ๓) มีประโยชน์ในการสร้างเครือข่าย และความร่วมมือในด้านการเรียนการสอน การผลิตตำรา ตลอดจนการวิจัยด้านไทยศึกษาในประเทศไทย
- ๔) ผลการวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานที่อาจนำไปสู่การเผยแพร่ความรู้เรื่องไทยสู่คนรุ่นหนุ่มสาวมากขึ้น อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง การรู้คุณค่า การรู้จักเลือกสรร และการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมในระยะยาว

๑.๖ ปัญหาในการวิจัย

ในการวิจัย ผู้วิจัยพบปัญหาดังนี้

- ๑) หลักสูตรของสถาบันต่างๆ มีความหลากหลายมากเกินไป ทั้งรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการนำเสนอในหนังสือหลักสูตรหรือคู่มือการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยต้องเสียเวลามากขึ้นในการอ่านพิจารณา รายละเอียดของหลักสูตร อีกทั้งคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ก็มีความหลากหลาย เช่นคำว่า สาขาวิชา แขนงวิชา วิชาบังคับ วิชาบังคับเลือก วิชาบังคับร่วม วิชาพื้นฐาน ฯลฯ ผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยพิจารณา ดูรายละเอียดและเงื่อนไขของหลักสูตรเพื่อให้แน่ใจว่าเข้าใจความหมายของการจำแนกประเภทต่างๆ อย่างชัดเจน
- ๒) บางสถาบันมีเอกสารหลักสูตรแต่ไม่มีรายวิชา ทำให้ไม่สามารถสรุปรายละเอียดของเนื้อหาได้
- ๓) บางสถาบันมีรายวิชาพร้อมรายละเอียดของเนื้อหาวิชาจำนวนมาก แต่ในหลักสูตรที่เปิดสอนมีวิชาที่ใช้สอนจริงเพียงเล็กน้อย ไม่ถึงครึ่งของรายวิชาทั้งหมด ในกรณีนี้ผู้วิจัยพิจารณาเฉพาะรายวิชาหรือหลักสูตรที่เปิดสอนจริงเป็นหลัก
- ๔) การวิเคราะห์ว่าหลักสูตรใดมีการสอนเรื่องไทยหรือไม่ โดยดูจากรายวิชาและคำอธิบายรายวิชาที่เขียนไว้ เป็นเกณฑ์ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ เกณฑ์นี้มีปัญหาอยู่บ้างสำหรับบางรายวิชาที่ไม่มีภาระเกี่ยวกับไทย แต่ตามความเป็นจริงผู้สอนอาจสอนหรือยกสังคมไทยเป็นกรณีตัวอย่างก็ได้ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่สามารถตามไปสำรวจในห้องเรียนที่มีการสอนทุกวิชาได้ ปัญหานี้จึงถือว่าเป็นข้อจำกัดของการวิจัยนี้

การสอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ในบทนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอภาพกว้าง ๆ ของการสอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาไทยตามที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูล ภาพที่จะเสนอคือมีสถาบันใดบ้างที่สอนเรื่องไทย มีหลักสูตรจำนวนเท่าใดที่สอนเรื่องไทย และอยู่ในระดับใด คือปริญญาตรี ปริญญาโท หรือปริญญาเอก นอกจากนี้จะให้ภาพรวมว่าการสอนเรื่องไทยนั้นมีรูปแบบอย่างไรด้วย

๒.๑ หลักสูตรที่สอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาไทย

คำว่า “สอนเรื่องไทย” ที่ใช้ในรายงานวิจัยนี้หมายถึง ให้ความรู้ที่เกี่ยวกับประเทศไทย สังคมไทย หรือวัฒนธรรมไทยในแง่มุมใดก็ตาม ไม่ว่าจะมากหรือน้อยเพียงใดก็ตาม รวมทั้งการกล่าวถึงหรือการยกกรณีประเทศไทยเป็นตัวอย่างในการสอนแต่ละวิชาด้วย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล อาจกล่าวได้ว่าสถาบันทุกแห่งมีการสอนเรื่องไทย แต่มีรูปแบบ การเน้น และความมากน้อยต่างกัน จำนวนสถาบันที่มีการสอนเรื่องไทยจึงเท่ากับจำนวนของประชากรทั้งหมดที่เก็บข้อมูล คือ ๑๓๙ แห่ง จำนวนหลักสูตรที่มีการสอนเรื่องไทย ถ้านับตามชื่อปริญญา มี ๔๒๕ หลักสูตร (แต่ถ้านับสาขาวิชาในแต่ละชื่อปริญญาจะมีจำนวนหลายพัน) จำนวนหลักสูตร จำแนกตามสถาบัน และตามระดับ สรุปไว้ในตารางที่ ๒.๑ สำหรับรายละเอียดชื่อหลักสูตร สาขาวิชา และระดับ โปรดดูภาคผนวก ๒

ตารางที่ ๒.๑ จำนวนหลักสูตร และสาขาวิชา ระดับอุดมศึกษาที่สอนเรื่องไทย

ประเภทสถาบัน	หลักสูตร		
	ตรี	โท	เอก
๑. มหาวิทยาลัยของรัฐ	๑๒๓	๖๗	๑๘
๒. มหาวิทยาลัยนอกระบบ	๑๕	-	๑
๓. มหาวิทยาลัยเปิด	๑๗	๑	-
๔. มหาวิทยาลัยเอกชน	๙๘	๑๗	๒
๕. วิทยาลัยเอกชน	๔๑	๑	-
๖. สถาบันราชภัฏ	๕	๔	-
๗. สถาบันราชมนคล	๑๕	-	-
รวม	๓๑๔	๙๐	๒๑

จะเห็นได้ว่ามีหลักสูตรที่สอนเรื่องไทยจำนวนถึง ๔๒๕ หลักสูตร

สำหรับสาขาวิชาที่ไม่พบการสอนเรื่องไทยในหลักสูตรเลยมีจำนวนน้อย และเป็นที่น่าสังเกตว่าเป็นหลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอกทั้งสิ้น เหตุที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะในการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรของทุกสถาบันจะกำหนดให้นักศึกษาเรียนวิชาการศึกษาทั่วไป หรือวิชาพื้นฐานซึ่งมักเป็นวิชาที่เกี่ยวกับสังคมไทย แต่ในระดับปริญญาโทและเอก แต่ละสาขาวิชามีหลักสูตรเฉพาะของตนเอง ไม่มีการเรียนวิชาพื้นฐานร่วมกัน สาขาวิชาที่เป็นสากลมากๆ เช่นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงไม่มีการเรียนเรื่องไทย ตัวอย่างหลักสูตรปริญญาโทที่ไม่มีการสอนเรื่องไทยเลย เช่นหลักสูตรมหาบัณฑิตดังนี้

- วิศวกรรมศาสตร์ (จุฬาฯ)
- จิตวิทยา (จุฬาฯ)
- ประชากรศาสตร์ (จุฬาฯ)
- สัตวแพทยศาสตร์ (จุฬาฯ)
- พยาบาลศาสตร์ (จุฬาฯ)
- พาณิชยศาสตร์และการบัญชี (จุฬาฯ)
- จิตวิทยาการแนะแนว (กศ.ม. มหาวิทยาลัยบูรพา)
- วิศวกรรมไฟฟ้า (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร)
- วิศวกรรมโยธา (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร)
- วิศวกรรมชีวการแพทย์ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร)
- วิศวกรรมการจัดการอุตสาหกรรมการผลิต (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร)
- บริหารธุรกิจ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร)

ส่วนระดับปริญญาเอกที่ไม่มีการสอนเรื่องไทยเลย มีตัวอย่าง คือหลักสูตรดุษฎีบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บางสาขาวิชาดังนี้

ปรัชญา

บริหารธุรกิจ

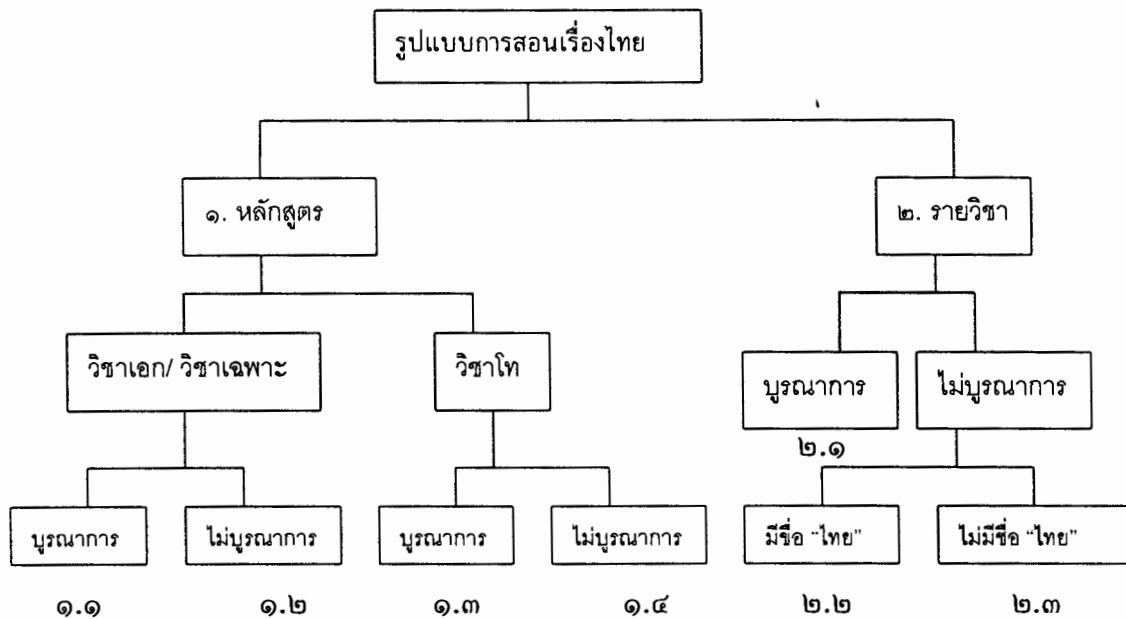
สาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ วิศวกรรมเคมี วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมคอมพิวเตอร์ วิศวกรรมสิ่งแวดล้อม วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมนิวเคลียร์เทคโนโลยี วิศวกรรมโลหการ วิศวกรรมแหล่งน้ำ
สาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์ เช่น ชีวเคมี ชีววิทยา เทคโนโลยีทางอาหาร วิทยาศาสตร์ทางทะเล ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ วัสดุศาสตร์ เป็นต้น

๒.๒ รูปแบบการสอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาไทย

เมื่อวิเคราะห์หลักสูตรทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยพบว่าการสอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาไทยมีรูปแบบทั้งหมด ๒ รูปแบบใหญ่คือ ๑) สอนเป็นหลักสูตรไทยศึกษาโดยเฉพาะ และ ๒) สอนเป็นรายวิชาเกี่ยวกับไทย ที่สอนเป็นหลักสูตรสามารถแยกได้ตามสถานภาพของหลักสูตร คือเป็นวิชาเอก หรือวิชาเฉพาะ ซึ่งผู้เรียนจะได้รับปริญญาระบุสาขาวิชาไทยศึกษาในใบปริญญาบัตร อีกประเภทคือเป็นเพียงหลักสูตรวิชาโท ซึ่งไม่เป็นสาขาที่ผู้เรียนได้รับปริญญา แต่เป็นกลุ่มวิชาเลือก

การสอนเรื่องไทยในรูปของหลักสูตร"ไทยศึกษา"ยังสามารถแยกย่อยตามลักษณะของหลักสูตรว่ามีความบูรณาการมากน้อยเพียงใด ออกเป็นแบบบูรณาการและไม่บูรณาการ แบบบูรณาการ (integrated) หมายถึงหลักสูตรที่มีบูรณาการสูงสุด รายวิชาที่สอนเรื่องไทยกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน แบบไม่บูรณาการ แบ่งเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ แบบสหวิทยาการ (interdisciplinary) และแบบพหุวิทยาการ (multidisciplinary) แบบสหวิทยาการ มีความบูรณาการกลางๆ การรวมสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันได้รับการพิจารณาอย่างดี รายวิชาที่นำมารวมก็ได้รับการคัดสรรอย่างดี แต่ก็ยังทิ้งร่องรอยให้เห็นว่าแต่ละวิชาเป็นของสาขาใด ส่วนแบบพหุวิทยาการ คือการนำรายวิชาจากสาขาต่างๆ มารวมกันให้มีความหลากหลาย

หลักสูตร "ไทยศึกษา" โดยเฉพาะจึงมี ๔ ประเภทย่อย ซึ่งได้แก่ประเภทที่ ๑.๑, ๑.๒, ๑.๓, และ ๑.๔ ในแผนภูมิที่ ๒.๑

แผนภูมิที่ ๒.๑ รูปแบบการสอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

สำหรับการสอนที่ไม่ได้ทำในรูปของหลักสูตร คือการสอนเป็นรายวิชา ซึ่งก็มีรูปแบบต่างๆ กัน ในที่นี้แบ่งเป็นแบบบูรณาการ และไม่บูรณาการ แบบบูรณาการ (๒.๑) ได้แก่รายวิชาที่มีชื่อว่า ไทยศึกษาโดยเฉพาะ คือบูรณาการความรู้เรื่องไทยลงไปในรายวิชาเดียว ซึ่งก็พบในบางสถาบัน ส่วนแบบไม่บูรณาการแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ รายวิชาที่มีคำว่า “ไทย” กำกับอยู่ในชื่อวิชา (๒.๒) และรายวิชาที่ไม่มีคำว่า “ไทย” อยู่ในชื่อรายวิชา แต่เนื้อหาระบุว่าเกี่ยวข้องกับประเทศไทย ในแง่มุมใดก็ตาม (๒.๓) ส่วนรายวิชาที่ไม่เข้าข่ายดังกล่าวเลยถือว่าไม่สอนเรื่องไทย

กล่าวโดยสรุป การสอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยมี ๗ รูปแบบดังนี้

- สอนในรูปหลักสูตรวิชาเอกหรือวิชาเฉพาะแบบบูรณาการ (๑.๑) ตัวอย่างเช่นหลักสูตรอักษรศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชา ไทยศึกษา ระดับปริญญาโท ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สอนในรูปหลักสูตรวิชาเอกหรือวิชาเฉพาะแบบไม่บูรณาการ (๑.๒) หรือเป็นแบบแยกส่วน ตัวอย่างเช่นหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สอนในรูปหลักสูตรวิชาโทแบบบูรณาการ (๑.๓) ไม่พบในข้อมูล
- สอนในรูปหลักสูตรวิชาโทแบบไม่บูรณาการ (๑.๔) ตัวอย่างเช่น หลักสูตรวิชาโทไทยคดีศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ
- สอนเป็นรายวิชาแบบบูรณาการ คือเป็นวิชา“ไทยศึกษา”โดยเฉพาะ (๒.๑) เช่นวิชา ไทยศึกษา ซึ่งเป็นวิชาการศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นต้น
- สอนเป็นรายวิชาแบบไม่บูรณาการ (๒.๒) คือเฉพาะสาขา และมีคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชา เช่นรายวิชา วัฒนธรรมการเมืองไทย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทย สถาปัตยกรรมไทย และมรดกทางวัฒนธรรม พุทธศาสนาในประเทศไทย สัมมนาวิถีไทย เป็นต้น
- สอนเป็นรายวิชาแบบไม่บูรณาการ (๒.๓) คือเฉพาะสาขาที่ไม่มีคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชา แต่เนื้อหาเกี่ยวข้องกับไทย เช่น อุตสาหกรรมท่องเที่ยว สังคมนิยม การพัฒนาชนบท ดนตรีพื้นบ้าน ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ วรรณคดีวิจักษ์ ภาษากับสังคม เป็นต้น

ในบทที่ ๓ และบทที่ ๔ จะได้กล่าวถึงรายละเอียดของการสอนเรื่องไทยในรูปแบบหลักสูตร และรายวิชาตามลำดับ

หลักสูตร “ไทยศึกษา” ในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ในบทนี้ผู้วิจัยต้องการเสนอผลการวิเคราะห์การสอนเรื่องไทยในรูปของหลักสูตรเฉพาะด้าน
ไทยศึกษา จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ามีหลักสูตรดังกล่าวเปิดสอน ๑๓ หลักสูตรดังนี้

๑. หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา (หลักสูตรนานาชาติระดับ
ปริญญาโท) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา (ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยราม
คำแหง
๓. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา (ปริญญาโท) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
๔. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา (ปริญญาเอก) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
๕. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา (ปริญญาโท) มหาวิทยาลัย
นเรศวร
๖. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา (ปริญญาโท) สถาบันราชภัฏ
ธนบุรี
๗. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา (ปริญญาโท) สถาบันราชภัฏ
นครศรีธรรมราช
๘. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา(ปริญญาโท)
สถาบันราชภัฏเลย
๙. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา (ปริญญาตรีต่อเนื่อง ๒ ปี)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
๑๐. ศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา (สำหรับชาวต่างประเทศ) มหาวิทยาลัยโยนก
๑๑. หลักสูตรวิชาโทสหสาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๒. หลักสูตรวิชาโทไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
๑๓. หลักสูตรวิชาโทไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หลักสูตรเฉพาะ “ไทยศึกษา” ที่พบทั้งหมดสามารถแบ่งประเภทตามลักษณะความบูรณาการ
และตามสถานภาพว่าเป็นวิชาเฉพาะ (วิชาเอก) หรือวิชาโท ออกเป็น ๓ ประเภท (ประเภทวิชาโท
แบบบูรณาการไม่พบ) ดังจะกล่าวต่อไป

คำว่า “บูรณาการ” (integrated) ในงานวิจัยนี้หมายถึง ‘รวมกันเป็นเนื้อเดียว’ หลักสูตร
“ไทยศึกษา”แบบบูรณาการหมายถึงหลักสูตรที่สอนเรื่องไทยโดยรวมความรู้จากสาขาต่าง ๆ อย่างกลม

กลืนเป็นเนื้อเดียวกัน เป็นหลักสูตรที่มีเอกภาพ รายวิชาต่าง ๆ จะต้องเน้นเรื่องมากกว่าเน้นสาขาวิชา ผู้วิจัยเห็นว่าการพิจารณาลักษณะบูรณาการมีความสำคัญสำหรับหลักสูตรเช่นไทยศึกษามาก เพราะหลักสูตรประเภท “ศึกษา” มักเป็นหลักสูตรข้ามสาขาวิชา ซึ่งมักมีปัญหาในความไม่มีเอกลักษณะของตนเอง และมักสร้างขึ้นโดยนำสาขาวิชาต่าง ๆ มารวมกัน หลักสูตรประเภทนี้ในอุดมคติคือหลักสูตรแบบบูรณาการ หลักสูตรไทยศึกษาที่มีความบูรณาการมากเท่าใดก็จะนำผู้เรียนไปสู่การเห็นภาพรวมของสังคมไทยและวัฒนธรรมไทยได้ง่ายขึ้นและดีขึ้นเท่านั้น ดังนั้นในการวิเคราะห์หลักสูตร ผู้วิจัยจึงสนใจประเด็นนี้เป็นพิเศษ

สำหรับหลักสูตร “ไทยศึกษา” ที่ไม่บูรณาการ หมายถึงหลักสูตรที่สอนเรื่องไทยโดยไม่เน้นการรวมเนื้อหาให้เป็นเนื้อเดียวกัน แต่มีการผสมหลาย ๆ สาขาที่เกี่ยวกับไทยเข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑) หลักสูตรสหวิทยาการ (interdisciplinary) คือหลักสูตรที่คัดเลือกรายวิชาจากสาขาต่าง ๆ แล้วนำมารวมกันให้สัมพันธ์กันเพื่อให้ได้ความรู้เรื่องไทยด้านต่าง ๆ

๒) หลักสูตรพหุวิทยาการ (multidisciplinary) ซึ่งหมายถึงหลักสูตรที่เปิดให้ผู้เรียนเรียนวิชาต่าง ๆ ที่หลากหลายเกี่ยวกับไทย เน้นความหลากหลายมากกว่าความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของสาขาวิชา¹

นอกจากลักษณะบูรณาการแล้ว ผู้วิจัยยังพิจารณาด้วยว่าหลักสูตร “ไทยศึกษา” มีสถานภาพเป็นวิชาเฉพาะหรือไม่ ประเด็นนี้มีความสำคัญเพราะหลักสูตร “ไทยศึกษา” ที่เป็นวิชาเฉพาะหรือวิชาเอก คือหลักสูตรที่มุ่งไปสู่ปริญญา สู่อาชีพ สู่อนาคตของผู้เรียน ใบปริญญาของผู้เรียนที่จบหลักสูตรวิชาเฉพาะสาขาวิชา “ไทยศึกษา” จะบันทึกชื่อสาขาวิชา “ไทยศึกษา” ไว้ด้วย เท่ากับระบุว่าผู้เรียนได้เลือกแล้วที่จะเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญด้านไทยศึกษา ส่วนหลักสูตรที่ไม่เป็นวิชาเฉพาะหรือวิชาเอก ก็คือเป็นหลักสูตรวิชาโท ซึ่งมีสถานภาพเป็นเพียงวิชาเสริม หรือวิชาเลือกของผู้เรียนเท่านั้น บางสถาบันไม่ระบุวิชาโทไว้ในใบปริญญา หลักสูตรวิชาโท จึงนับว่ามีความสำคัญน้อยกว่าหลักสูตรวิชาเฉพาะมาก ดังนั้น สถาบันใดที่เปิดสอนหลักสูตร “ไทยศึกษา” เป็นวิชาเฉพาะนับว่าเป็นสถาบันที่เล็งเห็นความสำคัญของการสอนเรื่องไทยให้เยาวชนมากกว่าสถาบันที่สอนเรื่องไทยในรูปแบบอื่น

๓.๑ หลักสูตร “ไทยศึกษา” ที่เป็นวิชาเฉพาะ (วิชาเอก) แบบบูรณาการ

ผู้วิจัยพบหลักสูตร “ไทยศึกษา” ที่เป็นวิชาเฉพาะ แบบบูรณาการจำนวน ๗ หลักสูตร ดังนี้

- ๑) หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา² (หลักสูตรปริญญาตรีต่อเนื่อง ๒ ปี) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช

¹ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตรข้ามสาขาวิชาแบบต่างๆใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (๒๕๓๘) “ลักษณะหลักสูตรข้ามสาขาวิชาในประเทศ/ต่างประเทศ และความเป็นไปได้ของการศึกษาข้ามสาขาวิชาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” บทความเสนอในการสัมมนาเรื่อง การส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนข้ามคณะและข้ามสาขาวิชา จัดโดยฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ ศูนย์สารนิเทศ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๒๘-๒๙ มีนาคม ๒๕๓๘

² เอกสารหลักสูตร คู่มือนักศึกษา มหาวิทยาลัยโขทัยธรรมิกราช ปีการศึกษา ๒๕๕๓ ใช้คำว่า “แขนงวิชา” แทน “สาขาวิชา”

หลักสูตรนี้เป็นวิชาเฉพาะเพราะให้ปริญญาตัวนี้ โครงสร้างของหลักสูตรกำหนดให้เรียน รายวิชา ๓ หมวด ดังนี้

(ก) หมวดการศึกษาทั่วไป เรียน ๑-๓ ชุดวิชา คือ

- 10121 มนุษย์กับอารยธรรม
- 10141 วิทยาศาสตร์กับสังคม
- 10151 ไทยศึกษา

(ข) หมวดวิชาแกน ๑ ชุดวิชา คือ

- 10201 ประวัติศาสตร์ไทย

(ค) หมวดวิชาเฉพาะ ๘ ชุดวิชา จากชุดวิชาเหล่านี้

- 12301 วัตฒนาการการเมืองไทย
- 12302 เศรษฐกิจไทย
- 12303 สังคมไทย
- 12304 ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย
- 12305 ศิลปะกับสังคมไทย
- 12306 พัฒนาการวรรณคดีไทย
- 12307 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทย
- 12401 ข้าวกับสังคมไทย
- 12402 วิเทโศบายไทย
- 12403 ชนบทไทย
- 12404 การวิเคราะห์วรรณกรรมไทย
- 12405 ลักษณะภาษาไทย
- 12406 ไทยกับการปรับประเทศให้ทันสมัย
- 12407 แนวคิดไทย
- 12408 วรรณกรรมท้องถิ่นไทย
- 12409 ประสบการณ์ไทยคดีศึกษา

หลักสูตรนี้เป็นแบบบูรณาการเพราะ ๑) มีรหัสของตนเอง (หมายเลข 12XXX) ๒) มีรายวิชาที่สร้างขึ้นเพื่อหลักสูตรนี้โดยเฉพาะตามหัวข้อหรือประเด็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับไทย ๓) รายวิชาส่วนใหญ่ไม่น่าจะเป็นรายวิชาที่พบในสาขาวิชาอื่น ๔) มีรายวิชาที่ต้องผสมผสานความรู้จากหลายสาขาวิชาเข้าเป็นเนื้อเดียวกันอย่างเห็นได้ชัด เช่น *ประสบการณ์ไทยคดีศึกษา* *ไทยศึกษา* *แนวคิดไทย* *วิเทโศบายไทย* *ไทยกับการปรับเป็นประเทศให้ทันสมัย* เป็นต้น

๒) *หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา* (หลักสูตรนานาชาติ ระดับปริญญาโท สอนเป็นภาษาอังกฤษ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรนี้เป็นวิชาเฉพาะ เพราะระบุในใบปริญญาว่า M.A. Thai Studies เป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ เพราะรายวิชาไม่เอนเอียงไปทางสาขาใดโดยเฉพาะ เนื้อหาจัดตามเรื่องซึ่งเป็น

ประเด็นสำคัญขององค์ความรู้ด้านไทยศึกษา และสร้างขึ้นเพื่อหลักสูตรนี้โดยเฉพาะ นอกจากนี้ สาขาวิชานี้มีรหัสรายวิชาของตนเอง (ซึ่งเป็นรหัสกลางของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ 2200XXX) ในแต่ละรายวิชาที่มีการบูรณาการของหลายสาขาอยู่ในตัวเองด้วย เช่น

- 2200602 Contemporary Thailand
- 2200612 Peoples and Cultures of Thailand
- 2200625 Thai World Views
- 2200626 Multilingualism in Thailand
- 2200628 Thailand and Her Neighboring Countries

๓) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา (หลักสูตรปริญญาโท)
มหาวิทยาลัยนเรศวร

หลักสูตรนี้เป็นวิชาเฉพาะ ระดับปริญญาโท เป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ เพราะมีรหัสเฉพาะของตนเอง (240XXX) และรายวิชาที่เปิดสอนเป็นการจัดเนื้อหาตามเรื่องหรือหัวข้อสำคัญในองค์ความรู้ด้านไทยศึกษา ตัวอย่างรายวิชาที่เปิดสอน เช่น

- 240511 ทฤษฎีและระเบียบวิธีของไทย
- 240541 โลกทัศน์และภูมิปัญญาไทย
- 240543 การสื่อสารในสังคมไทย
- 240561 ชุมชนศึกษา
- 240568 ปัญหาอาชญากรรมในท้องถิ่น
- 240591 สัมมนาไทยศึกษา

๔) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา (ระดับปริญญาโท)
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรวิชาเอก แบบบูรณาการ มีรหัสของตนเอง (ทศ.XXX) รายวิชาที่เปิดสอนจัดตามหัวข้อ โดยมากเน้นชุมชนท้องถิ่น เช่น

- ทศ. 501 ปรัชญาไทยคดีศึกษา
- ทศ. 503 ชุมชนศึกษา
- ทศ. 505 โลกทรรศน์ท้องถิ่น
- ทศ. 507 วิจัยทางไทยคดีศึกษา
- ทศ. 511 การวิเคราะห์ระบบความเชื่อท้องถิ่น
- ทศ. 512 ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาท้องถิ่น
- ทศ. 514 อาชีพและเศรษฐกิจท้องถิ่น
- ทศ. 517 นันทนาการพื้นบ้าน
- ทศ. 611 การบูรณาการทางสังคม
- ทศ. 613 สัมมนาไทยคดีศึกษา 1

๕) **หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาโทศึกษา (ระดับปริญญาเอก)**

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรวิชาเฉพาะ ระดับปริญญาเอกด้านโทศึกษา ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์หว่านเป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ เพราะรายวิชาบังคับ (๑๕-๒๒ หน่วยกิต) เป็นรายวิชาที่สร้างขึ้นเฉพาะสำหรับหลักสูตรนี้ มีรหัสเฉพาะสาขา (100XXX) และเนื้อหาของรายวิชาส่วนใหญ่มุ่งให้ภาพรวมเกี่ยวกับชนเผ่าไท และแนวคิดที่จะนำไปใช้ในกานวิจัย ตัวอย่างรายวิชาในหลักสูตรนี้มีดังนี้

- 100712 พัฒนาการระบบความคิดสากล
- 100713 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชีวภาพในลุ่มน้ำโขง
- 100714 สัมมนาความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและผลกระทบต่อภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
- 100716 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
- 100717 สัมมนาสารสนเทศโทศึกษา
- 100721 สัมมนาสถานภาพการวิจัยโทศึกษา
- 100722 การวิจัยเชิงคุณภาพ

๖) **หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา (ระดับปริญญาโท) สถาบัน**

ราชภัฏนครปฐม

หลักสูตรนี้เป็นวิชาเฉพาะ ระดับปริญญาโท เป็นแบบบูรณาการ เพราะรายวิชาส่วนใหญ่จัดตามประเด็นปัญหามากกว่าตามสาขาวิชา ทำให้หลักสูตรมีเอกภาพพอสมควร ตัวอย่างรายวิชา เช่น

- 2505001 ภาษาอังกฤษสำหรับไทยคดีศึกษา
- 2505002 คณิตกรณ์สำหรับไทยคดีศึกษา
- 2505101 ระเบียบวิธีวิจัยทางไทยคดีศึกษา
- 2505201 ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2505204 การจัดการมรดกไทย
- 2505205 การพัฒนาคุณลักษณะของความเป็นไทย
- 2505206 มิติวิถีไทยในการแก้ปัญหาสังคม
- 2505207 สัมมนาความเป็นไทยในยุคโลกาภิวัตน์
- 2505208 สัมมนาไทยคดีศึกษา

๗) **หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา (ระดับปริญญาโท) สถาบัน**

ราชภัฏนครศรีธรรมราช

เช่นเดียวกับหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา ของสถาบันราชภัฏนครปฐม หลักสูตรของสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ก็เป็นแบบบูรณาการด้วยเหตุผลเดียวกัน คือรายวิชาจัดตามเรื่อง ไม่มีการแบ่งสาขาวิชาชัดเจน รหัสรายวิชาก็เป็นของตนเอง เช่น

- 2585101 การอภิปรายทางไทยคดีศึกษา

- 2585102 การวิจัยทางไทยคดีศึกษา
- 2585201 ภูมิรัฐศาสตร์คาบสมุทรภาคใต้ของประเทศไทย
- 2585205 ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาท้องถิ่น
- 2585212 การพิพิธภัณฑและระบบสารสนเทศทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น
- 2585213 การจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
- 2585218 สัมมนาไทยคดีศึกษา 1

๓.๒ หลักสูตร "ไทยศึกษา" ที่เป็นวิชาเฉพาะ หรือวิชาเอกแบบไม่บูรณาการ

หลักสูตร "ไทยศึกษา" ที่เป็นวิชาเฉพาะแต่ไม่บูรณาการ ที่พบมี ๓ หลักสูตรเป็นแบบสหวิทยาการ ๒ หลักสูตร และ พหุวิทยาการ ๑ หลักสูตรดังนี้

๑) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา (ระดับปริญญาโท)

มหาวิทยาลัยรามคำแหง (สหวิทยาการ)

หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรวิชาเฉพาะ ผู้เรียนได้ปริญญาโทสาขาวิชาไทยศึกษา ผู้วิจัยวิเคราะห์ให้เป็นหลักสูตรแบบสหวิทยาการ เพราะหลักสูตรนี้นำสาขาวิชาต่างๆมารวมกันเพื่อให้ได้รับความรู้เรื่องไทยให้ครบทุกด้านเท่าที่จะทำได้ ไม่มีการผสมกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวของเนื้อหา สาขาที่นำมา รวมยังมีลักษณะของตัวเองชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการที่ชื่อของรายวิชาแสดงให้เห็นว่าเป็นสาขาใด บ้าง เช่นสาขาประวัติศาสตร์ ปรัชญา คติชน ศิลปกรรม ภาษาและวรรณคดี สังคมและวัฒนธรรม รายวิชาเลือกมีการจัดกลุ่มตามสาขาวิชาด้วย ตัวอย่างรายวิชามีดังนี้

วิชาพื้นฐานทั่วไป

TH600 ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

วิชาบังคับ

TH610 เอกลักษณ์ไทยในภาษาและวรรณกรรม

TH620 การอ่านเอกสารประวัติศาสตร์ไทย

TH630 ปรัชญาและศาสนาในสังคมไทย

TH640 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทย

TH650 ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา

TH660 ศิลปกรรมไทย

วิชาเลือก แบ่งเป็น ๕ กลุ่ม ได้แก่กลุ่มวิชาภาษาและวรรณคดี กลุ่มวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทย กลุ่มวิชาคติชนวิทยา กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์ไทย และกลุ่มวิชาปรัชญาและศาสนา

ตัวอย่างรายวิชาในแต่ละกลุ่มมีดังนี้

กลุ่มวิชาภาษาและวรรณคดี เช่น

TH615 พัฒนาการของภาษาไทย

TH617 การศึกษาวรรณกรรมไทยเชิงเปรียบเทียบ

TH711 พัฒนาการของวรรณกรรมไทย

TH717 สัมมนาภาษาไทย

TH719 สัมมนาวรรณกรรมไทย

กลุ่มวิชาสังคมและวัฒนธรรม เช่น

- TH641 นโยบายและการวางแผนสังคมไทย
- TH643 สังคมและวัฒนธรรมไทยร่วมสมัย
- TH645 การพัฒนาชุมชนไทย
- TH647 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับสังคมไทย
- TH745 บทบาทสตรีในสังคมไทย
- TH747 สัมมนาปัญหาสังคมเมืองในประเทศไทย
- TH749 สัมมนาปัญหาชนบทไทย

กลุ่มวิชาคตินวิทยา เช่น

- TH651 วิธีชีวิตพื้นบ้านไทย
- TH655 ระบบความเชื่อพื้นบ้านไทย
- TH751 เอกสารพื้นบ้านภาคเหนือ
- TH753 เอกสารพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- TH755 เอกสารพื้นบ้านภาคใต้
- TH757 เอกสารพื้นบ้านภาคกลาง
- TH759 การศึกษาอิสระด้านคตินวิทยา

กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์ไทย เช่น

- TH621 ประวัติศาสตร์ไทยเพื่อการท่องเที่ยว 1
- TH624 ประวัติศาสตร์การปกครอง
- TH628 วิเคราะห์ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย
- TH721 วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย
- TH723 วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย
- TH725 ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาไทย

กลุ่มวิชาปรัชญาและศาสนา เช่น

- TH631 ปรัชญาตะวันออก
- TH633 ศาสนาเปรียบเทียบชั้นสูง
- TH639 การวิเคราะห์พัฒนาการเชิงปรัชญาของความคิดไทย
- TH731 ตรรกวิทยาชั้นสูง
- TH735 พัฒนาการปรัชญาพุทธศาสนาในสังคมไทย
- TH737 สัมมนาพุทธปรัชญา

๒) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา (ระดับปริญญาโท) สถาบันราชภัฏธนบุรี (สหวิทยาการ)

หลักสูตรนี้เป็นวิชาเฉพาะ ระดับปริญญาโท เป็นแบบสหวิทยาการ เพราะในรายวิชาเลือกมีการแบ่งกลุ่มตามสาขาวิชา คล้ายกับหลักสูตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้แก่ กลุ่มวิชาประวัติ

ศาสตร์และการปกครอง กลุ่มภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ กลุ่มวิชาสังคมและวัฒนธรรม กลุ่มวิชา
ปรัชญาและศาสนา กลุ่มวิชาศิลปกรรม และกลุ่มวิชาภาษาและวรรณกรรม ตัวอย่างรายวิชามีดังนี้
รายวิชาบังคับ

2505201 ปรัชรศน์สังคมและวัฒนธรรมไทย

2505202 ภูมิปัญญาไทย

2525203 ประเทศไทยในสังคมโลก

รายวิชาเลือก

กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์และการปกครอง เช่น

1645101 ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย

1645102 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทยเชิงวิเคราะห์

2555101 การปกครองและการจัดองค์กรท้องถิ่นไทยเชิงวิเคราะห์

2555102 พัฒนาการทางการเมืองไทย

กลุ่มภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ เช่น

2545101 ภูมิทัศน์ทางกายภาพของประเทศไทย

2545201 ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจท้องถิ่น

2545203 การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งแวดล้อมใน
ประเทศไทย

3595201 เศรษฐกิจไทยเชิงวิเคราะห์

กลุ่มวิชาสังคมและวัฒนธรรม เช่น

2535101 ระบบครอบครัวไทย

2535201 สังคมไทยกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2535303 สังคมเกษตรกรรมไทย

2535304 อุตสาหกรรมในสังคมไทย

2535305 ชุมชนศึกษา

กลุ่มวิชาปรัชญาและศาสนา เช่น

1515101 ปรัชญาชีวิตของคนไทย

1525201 พระพุทธศาสนากับสังคมไทย

1525203 ศาสนาเปรียบเทียบขั้นสูง

1525204 พระพุทธศาสนากับโลกาภิวัตน์

กลุ่มวิชาศิลปกรรม เช่น

2015101 พัฒนาการของศิลปกรรมในประเทศไทย

2015102 ศิลปะพื้นบ้านในประเทศไทย

2015103 สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น

2055702 นาฏศิลป์ไทยในบริบททางสังคม

กลุ่มวิชาภาษาและวรรณกรรม เช่น

1505402 คติชาวบ้านไทยเชิงวิเคราะห์

1535201 พหุภาษานิยมในประเทศไทย

1545201 ภาษากวีวัฒนธรรมไทย

1545401 อิทธิพลวรรณกรรมต่อสังคมไทย

เป็นที่สังเกตได้ว่า รายวิชาที่อยู่ในหลักสูตรนี้มีรหัสต่างกัน แสดงให้เห็นชัดเจนว่าเป็นรายวิชาที่นำมาจากสาขาวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

๓) หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา (สำหรับชาวต่างประเทศ) ของมหาวิทยาลัยโยนก

หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรพหุวิทยาการ ประกอบด้วยรายวิชาที่นำมาจากสาขาอื่นๆ รวมกันแบบง่ายๆ ไม่มีเอกภาพเลย เช่น

THAI301	ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง 1
THAI302	ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง 2
THAI303	ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง 3
THAI304	ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง 4
CIVI101	อารยธรรมไทย
ARTS102	ศิลปนิยม
MUSI102	ดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมือง
HIST105	ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโยนก

๓.๓ หลักสูตรวิชาโท “ไทยศึกษา”

หลักสูตรวิชาโท “ไทยศึกษา” หมายถึงการสอนเรื่องไทยในรูปของหลักสูตรแต่ไม่เป็นวิชาเฉพาะหรือวิชาเอกที่นำไปสู่ปริญญา แต่เป็นวิชาโท ที่เปิดให้เลือกเสริมวิชาเอก ในระดับปริญญาตรี ที่พบมี ๓ หลักสูตร เป็นแบบไม่บูรณาการ ซึ่งแยกเป็นแบบสหวิทยาการ ๒ หลักสูตรได้แก่ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นแบบพหุวิทยาการ ๑ หลักสูตรได้แก่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑) หลักสูตรวิชาโทไทยคดีศึกษา (ระดับปริญญาตรี) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หลักสูตรนี้เป็นการจัดกลุ่มวิชาให้ผู้เรียนเลือกเรียนรวมเรียกว่าวิชาโทไทยคดีศึกษา เป็นสหวิทยาการเพราะเราสามารถระบุได้ว่าวิชาแต่ละวิชามาจากสาขาวิชาใด เช่น

ทค 314	หลักภาษาศาสตร์สำหรับศึกษาภาษาพื้นเมือง (ภาษาศาสตร์)
ทค. 324	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายไทย (กฎหมาย)
ทค 323	มานุษยวิทยาเบื้องต้น (มานุษยวิทยา)
ทค 321	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโบราณคดี (โบราณคดี)
ทค 421	ประวัติศาสตร์เฉพาะท้องถิ่น (ประวัติศาสตร์)
ทค 422	ความรู้เบื้องต้นเรื่องภูมิศาสตร์เศรษฐกิจท้องถิ่น (ภูมิศาสตร์)
ทค 413	สื่อสารมวลชน (การสื่อสาร)
ทค 313	ศิลปกรรมเฉพาะท้องถิ่น (ศิลปะ)

ทค 411 ดนตรีและศิลปการแสดงพื้นบ้าน (ศิลปะ)

๒) หลักสูตรวิชาโทไทยคดีศึกษา (ระดับปริญญาตรี) มหาวิทยาลัยทักษิณ

หลักสูตรวิชาโทไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณมีลักษณะเหมือนหลักสูตรวิชาโทไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมาก เป็นแบบเดียวกันคือแบบสหวิทยาการ รายวิชาที่เหมือนกันรหัสวิชาที่ใช้เหมือนกันคือ ทค XXX

๓) หลักสูตรวิชาโทสหสาขาวิชาไทยคดีศึกษา (ระดับปริญญาตรี) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หลักสูตรวิชาโทไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นแบบพหุวิทยาการ กล่าวคือมีความบูรณาการน้อยมาก สังเกตได้จากการนำรายวิชาจากสาขาอื่น ๆ มาเรียงไว้ให้เลือก โดยไม่เปลี่ยนรหัส เช่น

วิชาบังคับ

ร.224	พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของการเมืองการปกครองของไทย
ร.321	การเมืองการปกครองของไทย
ป.210	ประวัติศาสตร์ไทย: จากชุมชนบ้านถึงอาณาจักร

วิชาเลือก

ร.314	ประวัติความคิดทางการเมืองไทย
ร.340	ระบบราชการไทย
ป.318	ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของไทยกับต่างประเทศสมัยใหม่
ศ.267	พัฒนาชนบทไทย 1
ภม.223	ภูมิศาสตร์ประเทศไทย
สค.214	สังคมไทยกับการพัฒนาสังคม
ท.296	ประวัติและปรัชญาการศึกษาไทย
อส.315	กระบวนการผลิตและอุตสาหกรรมไทย
ป.312	ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีในประเทศไทย
ปร.371	พุทธปรัชญา
ท.356	วรรณกรรมท้องถิ่นของไทย
ล.202	การละคอนในวัฒนธรรมและสังคมไทย
ม.341	โบราณคดีในประเทศไทย

เป็นที่สังเกตได้ว่า การจัดวิชาโทแบบพหุวิทยาการเช่นนี้ทำโดยดึงรายวิชาที่เกี่ยวกับไทยจากภาควิชาหรือสาขาวิชาอื่น ๆ มารวมไว้ในโปรแกรมวิชาโท ทั้งนี้ ดูเหมือนว่าไม่เน้นประเด็นใดหรือด้านใดเป็นพิเศษ และเนื่องจากสาขาวิชาที่นำมารวมกันมีความหลากหลายมาก จึงทำให้โปรแกรมไทยศึกษาแบบนี้มีความครอบคลุมแต่ไร้เอกภาพ

๓.๔ สรุป

หลักสูตร"ไทยศึกษา"โดยเฉพาะ มีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนหลักสูตรทั้งหมดที่สอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดในประเทศไทย (๑๓ ในจำนวนหลักสูตรหลายพันสาขาวิชา) หลักสูตร "ไทยศึกษา" ที่พบทั้งหมดมี ๑๓ หลักสูตร เป็นหลักสูตรวิชาเฉพาะหรือวิชาเอก ๑๐ หลักสูตร หลักสูตรวิชาโท ๓ หลักสูตร

เมื่อจำแนกตามระดับ มีระดับปริญญาตรี ๕ หลักสูตร ปริญญาโท ๗ หลักสูตร และปริญญาเอก ๑ หลักสูตร

หากจำแนกว่าเป็นหลักสูตรเพื่อคนไทยหรือชาวต่างประเทศ มีเพียง ๒ หลักสูตรที่เป็นหลักสูตรสำหรับชาวต่างประเทศ ที่เหลือเป็นหลักสูตรเพื่อคนไทย

หลักสูตรวิชาเฉพาะ ๑๐ หลักสูตรที่พบเป็นแบบบูรณาการ ๗ หลักสูตร ที่ไม่บูรณาการมีเพียง ๓ หลักสูตร คือเป็นแบบสหวิทยาการ ๒ และพหุวิทยาการ ๑ ส่วนหลักสูตรวิชาโทที่พบ ๓ หลักสูตร ไม่มีแบบบูรณาการ แต่มีทั้งที่เป็นสหวิทยาการและพหุวิทยาการ

หลักสูตรที่เป็นแบบบูรณาการและไม่บูรณาการ (แบบสหวิทยาการ และพหุวิทยาการ) มีข้อดีและข้อเสียในตัวเอง ไม่มีหลักสูตรแบบใดมีแต่ข้อดี หรือมีแต่ข้อเสีย ตาราง ๓.๑ เป็นสรุปข้อดีและข้อเสียของหลักสูตรทั้ง ๓ แบบ

ตารางที่ ๓.๑ ข้อดีและข้อเสียของหลักสูตร "ไทยศึกษา" ๓ แบบ

ประเภทหลักสูตร	ข้อดี	ข้อเสีย
บูรณาการ	๑. มีเอกภาพ ๒. มีจุดเน้นที่เป็นเอกลักษณ์ของหลักสูตร ๓. ให้ภาพรวมของความเป็นไทย	๑. ไม่มีวิธีการศึกษาของตนเอง ๒. มีแต่เนื้อหาแต่ไม่มีทฤษฎี ๓. ความรู้เป็นเชิงพรรณนามากกว่าเชิงอธิบาย
สหวิทยาการ	๑. ประยุกต์วิธีการจากหลายสาขาวิชา ๒. เปิดให้เลือกเน้นบางสาขาได้ ๓. นำทฤษฎีจากสาขาต่าง ๆ มาใช้ได้	๑. ไม่มีจุดเน้นที่เป็นเอกลักษณ์ของหลักสูตร ๒. ไม่ให้ภาพรวมของความเป็นไทย ๓. มีเอกภาพน้อย
พหุวิทยาการ	๑. จัดหลักสูตรง่าย ๒. ประหยัดเพราะใช้วิชาที่มีอยู่แล้ว ๓. มีความยืดหยุ่นสูง	๑. ไม่มีจุดเน้นที่เป็นเอกลักษณ์ของหลักสูตร ๒. ไม่มีเอกภาพ ๓. ความรู้ที่ได้อาจเป็นเพียงบางด้านจึงขาดภาพรวม

การสอนเรื่องไทยในรูปรายวิชาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ในบทนี้ผู้วิจัยมุ่งเสนอผลการวิเคราะห์การสอนเรื่องไทยในรูปของรายวิชาในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยพิจารณารูปแบบว่ามีลักษณะบูรณาการหรือไม่ กล่าวคือเป็นรายวิชา “ไทยศึกษา” โดยเฉพาะ ซึ่งให้ภาพรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับไทย หรือเป็นแบบไม่บูรณาการ คือเป็นรายวิชาแยกกันไปตามสาขาวิชาต่างๆ ซึ่งจำแนกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ รายวิชาที่มุ่งสอนให้รู้เกี่ยวกับประเทศไทย โดยมีตัวบ่งชี้คือคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชา และรายวิชาที่สอนเรื่องไทย แต่แฝงไว้ในเนื้อหา โดยไม่มีการระบุคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชา นอกจากนั้นผู้วิจัยยังพิจารณาด้วยว่ารายวิชาเหล่านี้มีเนื้อหาลักษณะใด คือเป็นแบบอนุรักษ์หรือไม่อนุรักษ์ เป็นแบบดั้งเดิมหรือสมัยใหม่ และเป็นแบบเน้นไทยมาตรฐาน หรือไทยท้องถิ่น

เป็นที่สังเกตได้ว่าคำว่า *บูรณาการ* ที่ใช้กับหลักสูตรและใช้กับรายวิชามีความหมายต่างกันอยู่บ้าง หลักสูตรไทยศึกษาแบบบูรณาการ หมายถึงหลักสูตรที่ประกอบด้วยรายวิชาที่ไม่เป็นของสาขาอื่นๆ และมีความกลมกลืนกัน ทำให้ผู้เรียนได้ภาพรวมของความเป็นไทย ส่วนรายวิชาที่เป็นแบบบูรณาการหมายถึงรายวิชาหนึ่งรายวิชาที่มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องไทยหลายด้าน และมุ่งให้ผู้เรียนได้ภาพรวมของความเป็นไทย แม้อาจดูผิวเผินแต่ก็ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับไทย รายวิชาดังกล่าวนี้ ได้แก่รายวิชาที่มีชื่อว่า “ไทยศึกษา” หรือ “ไทยคดีศึกษา” ส่วนรายวิชาอื่นๆ ถือว่าเป็นรายวิชาแบบไม่บูรณาการ

การพิจารณาความบูรณาการในรายวิชาที่มีความสำคัญมาก เพราะรายวิชาประเภทนี้ย่อมให้ภาพรวมเกี่ยวกับประเทศไทยหรือสังคมไทยมากกว่ารายวิชาอื่นๆ ที่แยกกันไปตามสาขา

ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพิจารณาด้วยว่ารายวิชาที่สอนเรื่องไทยเป็นวิชาการศึกษาทั่วไปหรือวิชาพื้นฐานหรือไม่ เพราะวิชาเหล่านี้เป็นวิชาบังคับ ซึ่งมีผลกระทบต่อคนจำนวนมากกว่ารายวิชาเฉพาะสาขา

๔.๑ รายวิชา “ไทยศึกษา” (รายวิชาแบบบูรณาการ)

ผลการวิเคราะห์แสดงว่ารายวิชาที่เป็นแบบบูรณาการมีจำนวนน้อยมาก เพียง ๑๑ รายวิชา (ในจำแนกรายวิชาหลายพันรายวิชาในสถาบันทั้งหมด) รายวิชา “ไทยศึกษา” แบ่งตามประเภทของสถาบัน ดังนี้

มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการ

- ๑) 080124 ไทยศึกษา วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ๒) 001135 ไทยศึกษา วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรปริญญาตรีทุกหลักสูตรของมหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ (นอกระบบ)

๓) 202204 ไทยศึกษา วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรปริญญาตรีทุกหลักสูตร
ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

๔) 1101131 ไทยศึกษา วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรปริญญาตรีทุกหลักสูตร
ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐ

๕) 10151 ไทยศึกษา วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรปริญญาตรีทุกหลักสูตร
ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยเอกชน

๖) ศป. 331 ไทยศึกษา วิชาเลือกเสรีในหลักสูตรปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัย
กรุงเทพ

วิทยาลัยเอกชน

๗) สม. 201 ไทยศึกษา วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรปริญญาตรีทุกหลักสูตร
ของวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

๘) มศ. 104 ไทยศึกษา วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรปริญญาตรีทุกหลักสูตร
ของวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

สถาบันราชภัฏ

๙) 1640101 ไทยศึกษา วิชาพื้นฐานหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาวิทยาศาสตร์
บริหารธุรกิจและการจัดการ เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ สถาบันราชภัฏ

๑๐) 1553402 ไทยคดีศึกษา วิชาเลือกหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชา
อุตสาหกรรมบริการ ภาษาอังกฤษธุรกิจ สถาบันราชภัฏ

สถาบันราชมงคล

๑๑) 01240002 ไทยศึกษา วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรปริญญาตรีของ
สถาบันราชมงคล คณะบริหารธุรกิจ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์
เกษตรศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ และศิลปศาสตร์

เป็นที่สังเกตได้ว่ามหาวิทยาลัยของรัฐที่เก่าแก่และขนาดใหญ่ที่เปิดหลักสูตรจำนวนมากไม่มี
รายวิชาบูรณาการเรื่องไทย มหาวิทยาลัยเอกชนเปิดวิชาดังกล่าวบ้างแต่ก็น้อยมาก สถาบันที่สอน
วิชาไทยศึกษาแบบบูรณาการมากพอสมควร ได้แก่สถาบันราชภัฏ และสถาบันราชมงคล

๔.๒ รายวิชาที่ระบุคำว่า“ไทย”ในชื่อรายวิชา (รายวิชาแบบไม่บูรณาการแต่เน้นไทย)

นอกจากรายวิชาแบบบูรณาการ หรือวิชา “ไทยศึกษา” ที่กล่าวแล้วใน ๔.๑ ผู้วิจัยได้สำรวจ
รายวิชาที่มีคำว่า “ไทย” อยู่ในชื่อรายวิชา (เช่น สังคมและวัฒนธรรมไทย นาฏศิลป์ไทย) ในทุก
สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย รายวิชาเช่นนี้ต่างจากประเภทแรกตรงที่แยกส่วนตามสาขาวิชา
กล่าวคือมุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับไทยเฉพาะเรื่อง ผู้วิจัยพบว่ารายวิชาเช่นนี้มีเปิดสอนเป็นจำนวนมาก
ในสถาบันส่วนใหญ่

สถาบันที่เป็นส่วนราชการ เปิดสอนรายวิชาที่มีคำว่า “ไทย” กำกับเกือบทุกแห่ง มีเพียง ๑ แห่งเท่านั้น (จากทั้งหมด ๑๘ แห่ง) ที่ไม่มีรายวิชาประเภทนี้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ในจำนวนมหาวิทยาลัยนอกระบบ ๔ แห่ง พบว่ามีถึง ๓ แห่งที่ไม่มีรายวิชาดังกล่าวได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนมีเพียงแห่งเดียว (จาก ๑๘ แห่ง) ที่ไม่มีรายวิชาที่ระบุคำว่า “ไทย” ได้แก่มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

สำหรับวิทยาลัยเอกชนซึ่งสอนสาขาที่จำกัด ส่วนใหญ่สอนด้านบริหารธุรกิจ การตลาด การจัดการ และการบัญชี ส่วนน้อยสอนวิชานิติศาสตร์ พยาบาล และการท่องเที่ยว พบว่ามีที่เปิดสอนรายวิชาที่ระบุคำว่า “ไทย” น้อยมาก ที่มีรายวิชาเช่นนี้มีเพียง ๘ แห่ง ที่ไม่มี ๑๓ แห่ง

รายวิชาที่มีการระบุคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชา สามารถแบ่งเป็น ๒ ประเภทตามสถานภาพว่าเป็นวิชาบังคับสำหรับคนจำนวนมากหรือไม่ กล่าวคือเป็นวิชาการศึกษาทั่วไปหรือรายวิชาบังคับพื้นฐานหรือไม่

๔.๒.๑ รายวิชา “ไทย” ที่เป็นวิชาการศึกษาทั่วไปหรือบังคับพื้นฐาน

ผู้วิจัยพบว่ารายวิชา “ไทย” ที่เป็นวิชาการศึกษาทั่วไปหรือรายวิชาบังคับพื้นฐานมีจำนวนจำกัด ส่วนใหญ่จะเป็นวิชาที่ซ้ำๆกันในสถาบันต่างๆ มักเน้นเรื่องวัฒนธรรมไทย อารยธรรมไทย และภาษาไทย ตัวอย่างรายวิชาประเภทนี้ จำแนกตามประเภทของสถาบันมีดังนี้

มหาวิทยาลัยของรัฐ

ในมหาวิทยาลัยของรัฐ มีตัวอย่างเช่น สังคมไทย วัฒนธรรมไทย อารยธรรมไทย พื้นฐานอารยธรรมไทย มรดกไทย สังคมและวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทยในอดีตและปัจจุบัน ศาสนาและวัฒนธรรมไทย การเมืองการปกครองของไทย การใช้ภาษาไทย ภาษาในสังคมไทย ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย ทักษะภาษาไทย นาฏศิลป์ไทย ภาษาไทยกับการสื่อสาร ความรู้และทักษะภาษาไทย ศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

มหาวิทยาลัยนอกระบบ

มหาวิทยาลัยนอกระบบ ๔ แห่งมีรายวิชา “ไทย” ที่เป็นวิชาบังคับ คือ ทักษะภาษาไทย (รายวิชาบังคับอื่น ๆ อยู่ในประเภท ๔.๓)

มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐ

มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐ ๒ แห่งมีรายวิชา “ไทย” ที่เป็นวิชาบังคับพื้นฐาน ได้แก่ พื้นฐานวัฒนธรรมไทย

มหาวิทยาลัยเอกชน

มหาวิทยาลัยเอกชน ๑๘ แห่ง มีรายวิชาประเภทนี้ทุกมหาวิทยาลัย ที่พบมีรายวิชา อารยธรรมไทย และ วัฒนธรรมไทย

วิทยาลัยเอกชน

ในวิทยาลัยเอกชน ๒๑ แห่งมีรายวิชา “ไทย” ที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ ภาษาไทย การใช้ภาษาไทย ภาษาไทยธุรกิจ ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ภาษาไทยธุรกิจเพื่อการสื่อสาร การเขียนและการ

อ่านภาษาไทย ประเทศไทยในสังคมโลก อารยธรรมไทย สังคมไทย การเมืองการปกครองไทย ดนตรีไทย ศิลปะและวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทย สังคมไทยศึกษา

สถาบันราชภัฏ

ในสถาบันราชภัฏ ๓๖ แห่ง พบรายวิชาบังคับประเภทดังกล่าว เช่น วิถีไทย ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและการสืบค้น การใช้ภาษาไทย พื้นฐานวัฒนธรรมไทย ภูมิศาสตร์ประเทศไทย การเมืองการปกครองของไทย

สถาบันราชมนคล

สถาบันราชมนคล ๔๐ วิทยาเขต บังคับให้ทุกคนะเรียนวิชา ภาษาไทย 1 เหมือนกัน ส่วนรายวิชาการศึกษาทั่วไปอื่นๆที่ระบุคำว่า “ไทย” ได้แก่ ภาษาไทย 2 พื้นฐานอารยธรรมไทย การเมืองการปกครองของไทย วัฒนธรรมไทย

๔.๒.๒ รายวิชา“ไทย” ที่แยกตามสาขาวิชาต่าง ๆ

รายวิชาที่ระบุคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชา มีจำนวนมากและมีความหลากหลาย แตกต่างกันไปตามสถาบันและสาขาวิชา ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างรายวิชาจากหลักสูตรของสถาบันประเภทต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยของรัฐ (๑๘ แห่ง) เช่น วิวัฒนาการวรรณคดีไทย ประวัติการดนตรีไทย พุทธศาสนาในประเทศไทย ศาสนาอิสลามในประเทศไทย ลักษณะสำคัญของภาษาไทย ภาษาไทยสมัยต่างๆ ศิลปะในวัฒนธรรมไทย สุนทรียของนาฏศิลป์ไทย การเรียนการสอนและระบบโรงเรียนในสังคมไทย ประเพณีและศาสนาของไทย ทฤษฎีการบันทึกโน้ตเพลงไทย ดนตรีพื้นบ้านไทย การพัฒนาชนบทไทย หลักการศึกษาไทย การฝึกกีฬามวยไทย สัมมนางานวิจัยทางภาษาไทย ภูมิปัญญาและปัญญาชนในสังคมไทย สถาปัตยกรรมไทยและมรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมไทย กระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย ระบบครอบครัวไทย อาชญากรรมพิเศษและอาชญากรรมใหม่ในสังคมไทย การสาธารณสุขในประเทศไทย การวิเคราะห์วัฒนธรรมไทยเพื่อการพัฒนา ศิลปะพื้นบ้านในประเทศไทย ดนตรีที่ประกอบพุทธศาสนพิธีของไทย หลักการประพันธ์เพลงไทย ประวัติเครื่องแต่งกายไทย ประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงของสังคมอีสาน พุทธศิลป์ในประเทศไทย ประณีตศิลป์ของไทย วัฒนธรรมท้องถิ่นประเทศไทย จารึกบาลีในประเทศไทย อักษรโบราณแบบต่างๆที่พบในประเทศไทย ภูมิศาสตร์อุตสาหกรรมชนบทของไทย วรรณคดีเปรียบเทียบฝรั่งเศส-ไทย เรื่องสั้นและนวนิยายไทย พัฒนาการของเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับไทย นาฏศิลป์ไทยภาคใต้ โบราณคดีในประเทศไทย ฯลฯ

มหาวิทยาลัยนอกระบบ (๔ แห่ง) มีวิชาประเภทนี้น้อยมาก เช่น ประวัติศาสตร์ไทยเพื่อการท่องเที่ยว ทักษะภาษาไทย เศรษฐกิจภาคใต้ของประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเปิด (๒ แห่ง) เช่น ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิวัฒนาการการเมืองไทย แนวคิดไทย ประวัติศาสตร์ไทยสำหรับครู การบริหารราชการไทย สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย วรรณกรรมเอกของไทย กระบวนการยุติธรรมและระบบศาลไทย นโยบายการเงินในประเทศไทย ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก ฯลฯ

มหาวิทยาลัยเอกชน (๑๘ แห่ง) เช่น ภาษาไทยสื่อมวลชน หลักสหกรณ์และสหกรณ์ในประเทศไทย เศรษฐกิจประเทศไทย ระบบบริหารราชการไทย การวิเคราะห์เศรษฐกิจของประเทศ

ไทย นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ภาษากฎหมายไทย ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ภาษาไทยธุรกิจชั้นสูง ระบบรัฐสภากับการเมืองไทย ระบบสังคมชนบท-เมืองของไทย ปัญหาการพัฒนาการเมืองไทย แหล่งท่องเที่ยวไทย วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ศาสนากับสังคมไทย ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย เสถียรภาพของสถาบันครอบครัวในสังคมไทย ธุรกิจหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ฯลฯ

วิทยาลัยเอกชน (๒๑ แห่ง) มีน้อยมาก เช่น ภาษาไทยธุรกิจ ดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมือง อักษรภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) การเจ็ดนำเที่ยวในภาคเหนือของไทย ปัญหาสังคมไทย ศิลปะวัฒนธรรมไทยกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

สถาบันราชภัฏ (36 แห่ง) เช่น พื้นฐานดนตรีไทย กระบวนการผลิตและอุตสาหกรรมไทย หลักภาษาไทย แหล่งสารนิเทศทางธุรกิจไทย ประวัติศาสตร์ไทยสมัยก่อนอยุธยา ภูมิทัศน์ทางกายภาพของประเทศไทย ภูมิศาสตร์เมืองไทย การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย สังคมเกษตรกรรมไทย สังคมไทยกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การแพทย์แผนไทย หมากรุกไทย อาหารไทย ขนมไทย การตัดชุดวิวาห์และราตรีแบบไทย การจัดดอกไม้ในงานประเพณีไทย การศึกษาเกษตรในประเทศไทย กีฬาและนันทนาการของไทย ฯลฯ

สถาบันราชมงคล (๔๐ แห่ง) เช่น สถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น ตกแต่งแบบไทย อาหารไทยในโอกาสพิเศษ อาหารไทยโบราณ ค่านิยมและวัฒนธรรมไทย การจัดตกแต่งแบบไทย วัฒนธรรมและประเพณีไทย การประดิษฐ์เครื่องใช้และตกแต่งแบบไทย เครื่องหอมไทย การประกอบอาหารไทย เทศกาลและงานประเพณีไทย แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของไทย หัตถกรรมสิ่งทอไทย ภาษาไทยธุรกิจเพื่อการสื่อสาร ฯลฯ

๔.๓ รายวิชาที่ไม่มีคำว่า "ไทย" อยู่ในชื่อรายวิชาแต่มีเนื้อหาเกี่ยวกับไทย

รายวิชาที่สอนเรื่องไทยอีกประเภทที่พบได้แก่รายวิชาที่เกี่ยวกับไทยแต่ชื่อรายวิชาไม่ได้ระบุคำว่า "ไทย" รายวิชาประเภทนี้มีจำนวนมากกว่ารายวิชาที่ระบุคำว่า "ไทย" ในชื่อรายวิชา (๔.๒) รายวิชาที่มีชื่อ "ไทย" มักพบในสาขาวิชาทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มากกว่าทางวิทยาศาสตร์ แต่รายวิชาประเภทไม่มีคำว่า "ไทย" พบในแทบทุกสาขาวิชา รายวิชาประเภทนี้ตัดสินว่าเป็นรายวิชาที่สอนเรื่องไทยได้โดยพิจารณาเนื้อหาวิชาว่ามีคำที่เกี่ยวกับไทย หรือไม่ ถ้ามีก็ตัดสินว่าใช่ เช่น คำว่า "ไทย" "ประเทศไทย" "กรุงเทพฯ" และชื่อบุคคลหรือสถานที่ในประเทศไทย เป็นต้น ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างรายวิชาจากหลักสูตรของสถาบันประเภทต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยของรัฐ (๑๘ แห่ง) เช่น การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา ความหลากหลายทางชีวภาพ การศึกษากับการพัฒนา ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น สถาบันการเมืองและรัฐธรรมนูญ มนุษย์กับบรรณกรรมโดยสื่อสมัยใหม่ การจัดการโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ จิตวิทยาในพุทธศาสนา การศึกษากับการพัฒนา การจัดท่องเที่ยวระดับชาติ กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการประมง แมลงสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคมวิทยาชนบท การจัดการไฟฟ้า ชุมชนศึกษา คติชาวบ้าน วรรณกรรมพุทธศาสนา ตลาดการเงิน สังคมวิทยาอุตสาหกรรม การวิจัยพืชสมุนไพร วัฒนธรรมสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ เกษีกรและสุขอนามัยชนบท การคลังของประเทศกำลังพัฒนา แรงงานสัมพันธ์ นิเวศวิทยาของพืชไร่และทุ่งหญ้า ตลาดเงินระหว่างประเทศ วรรณคดีเกี่ยวกับชนบท

ธรรมนิยมประเพณี การบูรณาการทางสังคม สัมมนาปัญหาโรงแรมและการท่องเที่ยว นโยบาย สาธารณะและการวางแผน การประถมศึกษา ทฤษฎีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม วรรณคดีวิจิตร ธรณีวิทยาและปฐพีวิทยาโดยสังเขป การศึกษางานวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง สัมมนาประเพณีจากคำบอกเล่า ปรัชญาการอาชีวศึกษา ประชากรและสุขภาพ ฯลฯ

มหาวิทยาลัยนอกระบบ (๔ แห่ง) เช่น ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว อารยธรรมเปรียบเทียบ ดนตรีและนาฏศิลป์เพื่อนันทนาการ การสื่อสารต่างและระหว่างวัฒนธรรม ฯลฯ

มหาวิทยาลัยเปิด (๒ แห่ง) เช่น ภูมิศาสตร์การเกษตร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร กฎหมายแพ่งเปรียบเทียบ โภชนาการสาธารณสุข การพัฒนา ชนบท วรรณกรรมประถมศึกษา การศึกษากับชีวิตและชุมชน จริยศึกษา ฯลฯ

มหาวิทยาลัยเอกชน (๑๘ แห่ง) เช่น นโยบายของรัฐและการวางแผน การเงินและการธนาคาร กฎหมายปกครอง เทคโนโลยีการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กลยุทธ์และนโยบายทางการเงิน คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว กฎหมายเกี่ยวกับการขนส่งทางเรือและทางอากาศ กฎหมายภาษีอากร การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น การบริหารงานวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ดนตรีสำหรับศิลปะการแสดง ระบบโทรคมนาคม ปัญหาเศรษฐกิจปัจจุบัน การแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน เศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม งานจดหมายเหตุกับประวัติศาสตร์ การสังคมสงเคราะห์เบื้องต้น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น การภาษีอากร ศิลปนิยม ฯลฯ

วิทยาลัยเอกชน (๒๑ แห่ง) เช่น การเงินและการธนาคาร สัมมนาการตลาด แรงงานสัมพันธ์ การจัดการน้ำ การผลิตธัญพืช วาตการ หลักการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สัมมนาการบัญชีและการเงิน พืชสมุนไพร การบริหารเงินเดือนและสวัสดิการ การตลาดเพื่อการส่งออกและนำเข้า การจัดการงานนิทรรศการและแสดงสินค้า กฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน อุตสาหกรรมท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ การประกันภัย การคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว ศิลปะการประกอบอาหารเอเชีย สื่อประเพณี กฎหมายเกี่ยวกับการลงทุน การพยาบาลอนามัยชุมชน ตลาดการเงิน การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น สังคตินิยม ดนตรี ศาสนา วิทยาศาสตร์สุขภาพและสิ่งแวดล้อม การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ฯลฯ

สถาบันราชภัฏ (36 แห่ง) เช่น การสหกรณ์เบื้องต้น เศรษฐศาสตร์แรงงาน วิทยาศาสตร์ทั่วไป นิเวศวิทยาเขตร้อน หลักการประมง อุดุนิยมวิทยาเบื้องต้น ธรณีวิทยาเบื้องต้น กฎหมาย แรงงานและสวัสดิการสังคม การประกันคุณภาพการศึกษา ท้องถิ่นศึกษา กฎหมายจริยธรรมและสื่อมวลชน กิจกรรมการศึกษาเพื่อท้องถิ่น พุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน ฯลฯ

สถาบันราชมงคล (๔๐ แห่ง) เช่น สังคมกับกฎหมาย อารยธรรมเปรียบเทียบ สังคมวิทยาชนบท มนุษย์สัมพันธ์ โภชนาการชุมชน วิชาชีพคหกรรมศาสตร์ ประวัติเครื่องแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การประดิษฐ์เชิงอนุรักษ์ พระพุทธศาสนา ชุมชนกับการพัฒนา การแกะสลักผลไม้และงานใบตอง การตกแต่งภายใน ธุรกิจเสื้อผ้า การออกแบบและวางผังจัดสวน ฯลฯ

๔.๔ ลักษณะของเนื้อหาวิชาที่สอนเรื่องไทย

ผู้วิจัยพบว่ารายวิชา“ไทยศึกษา” ของมหาวิทยาลัยของรัฐที่อยู่ในเมืองหลวงมักมีเนื้อหากว้าง และเน้นไทยมาตรฐาน เนื้อหาส่วนใหญ่ค่อนข้างไปทางอนุรักษ์ มีตัวอย่างเช่น

080124 ไทยศึกษา วิชาการศึกษาทั่วไป หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศึกษาวิวัฒนาการของสังคมไทยด้านการตั้งถิ่นฐาน การปกครอง เศรษฐกิจ ระบบความเชื่อ ค่านิยม แบบแผนการดำเนินชีวิต การสร้างสรรค์ทั้งทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ ศิลปะ ตลอดจนศึกษาด้านภูมิศาสตร์ และทรัพยากรของประเทศ ให้นักศึกษาเห็นภาพรวมของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ให้เข้าใจปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆที่มีผลต่อชีวิตและสังคมไทย

สถาบันราชภัฏและสถาบันราชมงคลเน้นภูมิภาคหรือท้องถิ่นมากกว่ามาตรฐาน ดังรายวิชาข้างล่างนี้

01240002 ไทยศึกษา วิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตรปริญญาตรีของสถาบันราชมงคล คณะบริหารธุรกิจ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ และศิลปศาสตร์ มีเนื้อหาดังนี้

ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะและวิวัฒนาการวัฒนธรรมทางภาษา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ศึกษาวิวัฒนาการทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม พิธีกรรม วรรณกรรม เพลง และการเล่นพื้นบ้าน ดนตรี ละคร และอาหารไทย

1640101 ไทยศึกษา วิชาพื้นฐานทั่วไป หลักสูตรปริญญาตรี สถาบันราชภัฏ

การศึกษาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มคนในประเทศไทย และสภาวะแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย

ในมหาวิทยาลัยเอกชนรายวิชา“ไทยศึกษา” ดูเหมือนจะเน้นความเป็นสมัยใหม่มากกว่าไทยดั้งเดิม (traditional) แต่ก็ยังมีความหมายในเชิงอนุรักษ์อยู่ด้วย เช่นตัวอย่างดังนี้

ศป. 331 ไทยศึกษา วิชาเลือกเสรีในหลักสูตรปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ศึกษาถึงลักษณะพื้นฐานของความเป็นไทยอย่างรอบด้าน โดยพิจารณาทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ พัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ โครงสร้างทาง เศรษฐกิจ และสังคม วัฒนธรรม วรรณกรรม พุทธปรัชญา และภูมิปัญญาไทย ตลอดจนพิจารณาการปรับเปลี่ยนและรักษาความเป็นไทยในด้านต่างๆของสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงในสมัยปัจจุบัน

สำหรับรายวิชาที่สอนเรื่องไทยอื่นๆ พบว่าในสถาบันของรัฐส่วนใหญ่ที่อยู่ในเมืองหลวงมักเน้นความเป็นไทยมาตรฐาน เป็นแบบดั้งเดิม และเป็นเชิงอนุรักษ์ เช่นรายวิชาด้านดนตรี ก็มักสอนดนตรีไทยมาตรฐาน แบบดั้งเดิม (ไม่ใช่แบบใหม่) และมักมีคำว่า “อนุรักษ์” “รักษา” อยู่ด้วย

รายวิชาในสถาบันที่อยู่ในภูมิภาคมักเน้นท้องถิ่นมากกว่ามาตรฐาน เช่นในหลักสูตรของ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มักเน้นเรื่องของอีสาน วิทยาลัยโยนก็เน้นเรื่องล้านนา สถาบันราชภัฏ และสถาบันราชมงคลมักเน้นเรื่องของท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งของสถาบัน แต่สถาบันเหล่านี้ก็ยังเน้นแบบดั้งเดิมของรูปแบบไทยมากกว่าสมัยใหม่ และมักมีความหมายในเชิงอนุรักษ์ด้วย

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลหลักสูตรทั้งหมดในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย เพื่อสำรวจว่ามีการสอนเรื่องไทยให้นักศึกษาไทยในรูปแบบใดบ้างและมีเนื้อหาแบบใด ผู้วิจัยพบว่าสถาบันเกือบทั้งหมดมีการสอนเรื่องไทยในรูปแบบใหญ่ๆ ๒ รูปแบบ ได้แก่ในรูปแบบการจัดเป็นหลักสูตรไทยศึกษา โดยเฉพาะ และ ในรูปของรายวิชา

หลักสูตรไทยศึกษาโดยเฉพาะ (ซึ่งพบเพียง ๑๓ หลักสูตร) แบ่งเป็นหลักสูตรวิชาเอกหรือวิชาเฉพาะ ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่ระบุสาขาวิชา “ไทยศึกษา” หรือ “ไทยคดีศึกษา” ในปริญญาบัตร และหลักสูตรวิชาโท ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มวิชาให้เลือกเพื่อเสริมวิชาเฉพาะหรือวิชาเอกอื่นๆ หลักสูตรดังกล่าวนี้มีทั้งระดับปริญญาตรี โท และเอก แต่ระดับปริญญาโทมีมากที่สุด

ในแง่ความบูรณาการ พบว่าหลักสูตรดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นแบบบูรณาการ คือมีความกลมกลืนของรายวิชา และมีความเป็นเอกลักษณ์ของหลักสูตร

ส่วนการสอนเรื่องไทยในรูปรายวิชานั้น พบว่ามี ๓ รูปแบบใหญ่ๆ คือรายวิชา “ไทยศึกษา” โดยเฉพาะ ซึ่งพบจำนวนน้อยมาก (เพียง ๑๑ รายวิชา) รายวิชาในสาขาวิชาต่างๆ ที่มีคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชา (เช่น การเมืองการปกครองของไทย อารยธรรมไทย) ซึ่งพบในสถาบันเกือบทั้งหมด และรายวิชาที่ไม่ระบุคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชาแต่เนื้อหาเกี่ยวกับไทย ซึ่งพบจำนวนมากและในทุกสถาบัน รายวิชาประเภทนี้ครอบคลุมสาขาวิชามากกว่าอีกสองประเภท บางรายวิชาแม้ไม่ระบุคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชาแต่เนื้อหาเกี่ยวกับไทยทั้งหมดก็มี เช่น อาหารพื้นบ้าน การประดิษฐ์เชิงอนุรักษ์ พระพุทธศาสนา การแกะสลักผลไม้และงานใบตอง ธุรกิจเสื้อผ้า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ท้องถิ่นศึกษา กฎหมายจริยธรรมและสื่อมวลชน กิจกรรมการศึกษาเพื่อท้องถิ่น พุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน ฯลฯ

ในแง่เนื้อหาของรายวิชาที่เกี่ยวกับไทยทั้งหมด ผู้วิจัยพิจารณาว่าเน้นลักษณะใด เช่นเน้นไทยมาตรฐานหรือท้องถิ่น เน้นการอนุรักษ์หรือการกระตุ้นให้เปลี่ยนแปลง เน้นไทยแบบประเพณีหรือไทยสมัยใหม่ พบว่าลักษณะดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับความเก่าแก่ของสถาบัน ที่ตั้งของสถาบัน และสาขาวิชาที่เปิดสอนในสถาบันอย่างมาก กล่าวคือสถาบันของรัฐที่เก่าแก่ที่ตั้งในเมืองหลวงมีแนวโน้มที่จะเน้นไทยมาตรฐานมากกว่าไทยท้องถิ่น เน้นไทยแบบประเพณีความถูกต้องมากกว่าไทยแบบใหม่ที่เบี่ยงเบน และมักมีจุดมุ่งหมายเพื่ออนุรักษ์มากกว่าเชิงวิพากษ์ ส่วนสถาบันที่มีที่ตั้งในภูมิภาคมักเน้นไทยท้องถิ่นมากกว่าไทย มาตรฐาน แต่ก็ยังเป็นไทยท้องถิ่นที่เป็นแบบดั้งเดิมตามประเพณีมากกว่าไทยท้องถิ่นแบบเบี่ยงเบน และส่วนใหญ่มุ่งอนุรักษ์มากกว่าการเปลี่ยนแปลง

เป็นที่น่าสังเกตว่า การระบุคำว่า “ไทยศึกษา” และคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชาถือว่าให้น้ำหนักหรือเน้นความเป็นไทยมากกว่ารายวิชาที่ไม่ได้ระบุ สถาบันใดมีรายวิชาที่ระบุคำว่า “ไทยศึกษา” หรือ “ไทย” มากแสดงว่ามีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับไทยโดยเฉพาะมากกว่าความรู้

ที่เป็นสากล ผู้วิจัยพบว่าสถาบันเช่นนี้มักเป็นสถาบันที่อยู่ในภูมิภาค ส่วนสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย คือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นตรงกันข้าม คือไม่มีรายวิชา “ไทยศึกษา” และมีรายวิชาที่ระบุคำว่า “ไทย” น้อยกว่ารายวิชาอีกประเภทมากอย่างเด่นชัด แสดงว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเน้นความรู้สากลมากกว่าความรู้เฉพาะเรื่องไทย

หากจะสรุปผลการวิเคราะห์อย่างสั้น ๆ ที่สุด อาจกล่าวได้ว่า สถาบันทุกสถาบันมีสำนึกในความสำคัญของการสอนเรื่องไทยให้นักศึกษาไทยต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยดูจากการจัดหลักสูตรและการสร้างรายวิชา บางสถาบันเน้นความเป็นสากลของศาสตร์ต่างๆมากกว่าความรู้เรื่องสังคมไทย โดยเฉพาะ รายวิชาที่เกี่ยวกับไทยส่วนใหญ่ดูเหมือนจะมีขึ้นอย่างไม่ได้ตั้งใจ กล่าวคือผู้สอนเป็นคนไทย หรือผู้เรียนเป็นคนไทย จึงสอดแทรกเรื่องเกี่ยวกับไทยเข้าไปในรายวิชาแต่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะให้ผู้เรียนรู้สึกเรื่องไทย ในทางตรงข้าม มีบางสถาบันที่มีสำนึกในการให้ความรู้เรื่องไทยสูงมาก ดังจะเห็นได้จากการสร้างหลักสูตรและรายวิชา “ไทยศึกษา” โดยเฉพาะและรายวิชาที่ระบุคำว่า “ไทย” ในชื่อรายวิชา แต่ข้อเท็จจริงที่พบในงานวิจัยนี้ คือหลักสูตรและรายวิชาดังกล่าวนี้ยังมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับรายวิชาที่ไม่เกี่ยวกับไทยเลย และรายวิชาที่เกี่ยวกับไทยโดยมิได้ตั้งใจ

นอกจากนั้น เป็นที่สังเกตได้ว่า การให้ความรู้เรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาไทย ถึงแม้จะมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องไทยด้านต่างๆ และมีความหลากหลายมาก แต่ก็มีการสอนที่เป็นเชิงวิพากษ์หรือไม่เป็นไปตามประเพณีน้อยมาก ซึ่งทำให้เห็นว่าความเป็นไทยยังถูกมองไปในแง่สิ่งที่ควรอนุรักษ์มากกว่าสิ่งที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ หรือสิ่งที่อาจแปรไปจากมาตรฐานได้ อีกนัยหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า การสอนเรื่องไทยในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเน้นเอกลักษณ์ของความเป็นไทยมากกว่าพหุลักษณะของความเป็นไทย

ภาคผนวก 1 : รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย (แหล่งข้อมูลหลักสูตร)

มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการ 18 แห่ง

1. ม.เกษตร ป.ตรี 2539-2540 ป.โท 2542/2543 ป.เอก 2542/2543
2. ม.ขอนแก่น ป.ตรี 2541-2542 ป.โท 2538 (หลักสูตรใหม่)
3. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ป.ตรี 1999-2001 ป.โท 1999-2001 ป.เอก 1999-2001
4. ม.เชียงใหม่ ป.ตรี 1999-2000 ป.โท และ ป.เอก 2000-2001
5. ม.ธรรมศาสตร์ ป.ตรี 2542 ป.โท 2542 ป.เอก 2542
6. ม.นเรศวร ป.ตรี 2543 ป.โท 2543 ป.เอก 2543
7. ม.บูรพา ป.ตรี 2542 ป.โท 2543 ป.เอก 2543
8. มหาวิทยาลัยมหิดล ป.ตรี ป.โท 2538 หลักสูตรปรับปรุง (ส.วิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท)
9. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ป.ตรี 2540 ป.โท 2540
10. ม.ศิลปากร ป.ตรี 2542 ป.โท 2542
11. ม.อุบลราชธานี ป.ตรี 2542
12. ม.ทักษิณ ป.ตรี 2543
13. ม.แม่โจ้ ป.ตรี 2543 ป.โท 2539
14. ม.มหาสารคาม ป.ตรี 2543-2546 ป.โท 2543-2544
15. ม. สงขลา วิทยาเขตหาดใหญ่ ป.ตรี 2540
วิทยาเขตปัตตานี ป.ตรี 2540 ป.โท 2535
16. ส.พระจอมเกล้า ลาดกระบัง ป.โท 2539-2540
17. ส.พระจอมเกล้า พระนครเหนือ ป.โท 2543
18. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ป.โท และ ป. เอก 2541

มหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ (นอกระบบ) 4 แห่ง

1. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ป.โท 1999-2000
2. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ป.ตรี 2543
3. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ป.ตรี 2543
4. ม.เทคโนโลยีสุรนารี ป.ตรี 2542

มหาวิทยาลัยของรัฐ (รับนักศึกษาไม่จำกัดจำนวน 2 แห่ง)

1. ม.รามคำแหง ป.ตรี 2540-2544
2. ม.สุโขทัยธรรมาธิราช ป.ตรี 2543

มหาวิทยาลัยเอกชน 18 แห่ง

1. ม.เกริก ป.ตรี
2. ม.กรุงเทพ ป.ตรี ป.โท ป.เอก 2543-2544
3. ม.เกษมบัณฑิต ป.โท
4. ม.เซนต์จอห์น ป.ตรี 2542
5. ม.ณิวัฒนา ป.ตรี 2541-2542

6. ม.ธุรกิจบัณฑิตย์ ป.ตรี 2543 ป.โท
7. ม.แพทย์ ป.ตรี 2541-2542
8. ม.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ป.ตรี ป.โท
9. ม.แม่โจ้ ป.ตรี 2543 ป.โท 2539
10. ม.มหานคร ป.ตรี ป.เอก
11. ม.รังสิต ป.ตรี 2542-2543
12. ม.วงษ์สวัสดิกุล ป.ตรี ป.โท
13. ศรีปทุม วิทยาเขตบางเขน, ชลบุรี ป.ตรี 2537.
14. ม.สยาม ป.ตรี และ ป.โท 2542
15. ม.หอการค้าไทย ป.โท 2541-2542
16. ม.หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ป.ตรี 2542
17. ม.อีสเทิร์นเอเซีย ป.โท
18. ม.เอเชียอาคเนย์ ป.ตรี 2542

วิทยาลัยเอกชน 21 แห่ง

1. วิทยาลัยฟาร์อีสเทิร์น ป.ตรี 2000
2. วิทยาลัยบัณฑิตสกลนคร ป.ตรี 2537
3. วิทยาลัยมิชชั่น ป.ตรี
4. วิทยาลัยศรีโสภณ ป.ตรี
5. วิทยาลัยเมืองหาดใหญ่ ป.ตรี 2543-2544
6. วิทยาลัยบัณฑิตพิษณุโลก ป.ตรี 2530-2532
7. วิทยาลัยตาปี 2543-2544.
8. วิทยาลัยโยนก ป.ตรี 1996-1997
9. วิทยาลัยคริสเตียน ป.ตรี 2536
10. วิทยาลัยลุ่มน้ำปิง ป.ตรี 2543
11. วิทยาลัยดุสิตธานี ป.ตรี
12. วิทยาลัยเทคโนโลยีราชธานีอุดร ป.ตรี 2542
13. วิทยาลัยโปลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ป.ตรี 2542
14. วิทยาลัยภาคกลางนครสวรรค์ ป.ตรี
15. วิทยาลัยเทคโนโลยีราชธานี ป.ตรี ป.โท 2542
16. วิทยาลัยรัชตภาคย์ ป.ตรี 2542-2543
17. วิทยาลัยทองสุข ป.ตรี
18. วิทยาลัยรัตนบัณฑิต ป.ตรี 2542
19. วิทยาลัยสันตพล
20. วิทยาลัยแสงธรรม
21. วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

สถาบันราชภัฏ 36 แห่ง

1. สถาบันราชภัฏเชียงราย
2. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
3. สถาบันราชภัฏลำปาง

4. สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
5. สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
6. สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
7. สถาบันราชภัฏธนบุรี
8. สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
9. สถาบันราชภัฏพระนคร
10. สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัย
11. สถาบันราชภัฏนครปฐม
12. สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์ (ฉะเชิงเทรา)
13. สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร
14. สถาบันราชภัฏสกลนคร
15. สถาบันราชภัฏสุรินทร์
16. สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
17. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี
18. สถาบันราชภัฏอุดรธานี
19. สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
20. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
21. สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี (จันทบุรี)
22. สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม
23. สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์
24. สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์
25. สถาบันราชภัฏเทพสตรี
26. สถาบันราชภัฏนครสวรรค์
27. สถาบันราชภัฏเพชรบุรี
28. สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
29. สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี
30. สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
31. สถาบันราชภัฏเลย
32. สถาบันราชภัฏยะลา
33. สถาบันราชภัฏภูเก็ต
34. สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
35. สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
36. สถาบันราชภัฏสงขลา

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 40 วิทยาเขต

วิทยาเขตส่วนกลาง 12 แห่ง

1. วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ
2. วิทยาเขตเทเวศร์
3. วิทยาเขตอุเทนถวาย
4. วิทยาเขตพระนครเหนือ

5. วิทยาเขตชุมพรเขตอุดมศักดิ์
6. วิทยาเขตพนัชยการพระนคร
7. วิทยาเขตบพิตรพิมุข มหาเมฆ
8. วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ
9. วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ
10. วิทยาเขตพระนครใต้
11. วิทยาเขตโชติเวช
12. วิทยาเขตเพาะช่าง

วิทยาเขตส่วนภูมิภาค 28 แห่ง

1. วิทยาเขตนนทบุรี
2. วิทยาเขตขอนแก่น
3. วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา)
4. วิทยาเขตภาคใต้ (จ.สงขลา)
5. วิทยาเขตภาคพายัพ (จ.เชียงใหม่)
6. วิทยาเขตตาก
7. วิทยาเขตน่าน
8. วิทยาเขตลำปาง
9. วิทยาเขตพิษณุโลก
10. วิทยาเขตจันทบุรี
11. วิทยาเขตบางพระ (จ.ชลบุรี)
12. วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา หันตรา
13. วิทยาเขตปทุมธานี
14. วิทยาเขตกาฬสินธุ์
15. วิทยาเขตสุรินทร์
16. วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
17. วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสกรี
18. วิทยาเขตวังไกลกังวล (จ.ประจวบคีรีขันธ์)
19. วิทยาเขตศาลายา (จ.นครปฐม)
20. วิทยาเขตเข็ยงราย
21. วิทยาเขตสกลนคร
22. วิทยาเขตสุพรรณบุรี
23. วิทยาเขตศรีวิชัย (จ.นครศรีธรรมราช)
24. วิทยาเขตนครพนม
25. วิทยาเขตอุบลราชธานี
26. วิทยาเขตหนองบัวลำภู
27. วิทยาเขตปราจีนบุรี
28. วิทยาเขตปัตตานี

ภาคผนวก 2

หลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาที่สอนเรื่องไทย

1. มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการ 18 แห่ง

1.1 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ปริญญาตรี 9 หลักสูตร ปริญญาโท 6 หลักสูตร ปริญญาเอก 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
วิทยาศาสตร์	✓	✓	✓
ศิลปศาสตร์	✓	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	✓	
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓		
รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์	✓		
สัตวแพทยศาสตร์	✓		
ศึกษาศาสตร์	✓	✓	
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสิ่งทอ	✓		
บริหารธุรกิจ	✓	✓	
คหกรรมศาสตร์		✓	

1.2 มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปริญญาตรี 13 หลักสูตร ปริญญาโท 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
เกษตรศาสตร์	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
ศึกษาศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	✓
พยาบาลศาสตร์	✓	
แพทยศาสตร์	✓	
เทคโนโลยี	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	
ทันตแพทยศาสตร์	✓	
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	
ศิลปกรรมศาสตร์	✓	

1.3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริญญาตรี 13 หลักสูตร ปริญญาโท 11 หลักสูตร ปริญญาเอก 7 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
วิทยาศาสตร์	✓	✓	

สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓	✓	✓
วิศวกรรมศาสตร์	✓		
แพทยศาสตร์	✓		
เภสัชศาสตร์	✓	✓	
อักษรศาสตร์	✓	✓	✓
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	✓		
นิติศาสตร์	✓	✓	✓
เศรษฐศาสตร์	✓	✓	✓
ครุศาสตร์	✓	✓	✓
นิติศาสตร์	✓	✓	✓
รัฐศาสตร์	✓	✓	✓
ทันตแพทยศาสตร์	✓	✓	
ศิลปกรรมศาสตร์		✓	

1.4 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปริญญาตรี 12 หลักสูตร ปริญญาโท 10 หลักสูตร ปริญญาเอก 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
วิทยาศาสตร์	✓	✓	
ศึกษาศาสตร์	✓	✓	
ศิลปกรรมศาสตร์	✓		
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓		
นิติศาสตร์	✓		
ศิลปศาสตร์	✓	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	✓	
พยาบาลศาสตร์	✓	✓	
เภสัชศาสตร์	✓	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	✓	
บัญชี	✓	✓	
ทันตแพทยศาสตร์	✓	✓	
สัตวแพทยศาสตร์			✓
เกษตรศาสตร์		✓	

1.5 มหาวิทยาลัยทักษิณ

ปริญญาตรี 4 หลักสูตร ปริญญาโท หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
การศึกษาศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	

ศิลปศาสตร์	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	

1.6 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปริญญาตรี 9 หลักสูตร ปริญญาโท 13 หลักสูตร ปริญญาเอก 3 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
รัฐศาสตร์	✓		
เศรษฐศาสตร์	✓		
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์	✓		
ศิลปศาสตร์	✓		
วารสารศาสตร์	✓		
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	✓	✓	
วิทยาศาสตร์	✓		
แพทยศาสตร์	✓		
ศิลปกรรมศาสตร์	✓		
Counseling Psychology		✓	
Buddhist Studies		✓	
Community Development		✓	
Environmental Science		✓	
French Studies		✓	
French-Thai Translations		✓	
History		✓	
Japanese Studies		✓	
Library and Information Science		✓	
Linguistics		✓	
Social work		✓	
Social work in Criminal Justice, Regional Program		✓	
Law			✓
Social Administration			✓
Integrated Philosophy			✓

1.7 มหาวิทยาลัยนเรศวร

ปริญญาตรี 14 หลักสูตร ปริญญาโท 4 หลักสูตร ปริญญาเอก 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
วิทยาศาสตร์	✓		
แพทยศาสตร์	✓		
สาธารณสุขศาสตร์	✓	✓	

เภสัชศาสตร์	✓		
บริหารธุรกิจ	✓		
บัญชี	✓		
นิเทศศาสตร์	✓		
ศิลปศาสตร์	✓	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓		
วิศวกรรมศาสตร์	✓		
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓		
การศึกษา	✓	✓	✓
พยาบาลศาสตร์	✓	✓	
ทันตแพทยศาสตร์	✓		

1.8 มหาวิทยาลัยบูรพา

ปริญญาตรี 9 หลักสูตร ปริญญาโท 3 หลักสูตร ปริญญาเอก 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
วิทยาศาสตร์	✓		
พยาบาลศาสตร์	✓		
นิเทศศาสตร์	✓		
เศรษฐศาสตร์	✓		
บริหารธุรกิจ	✓		
ศิลปกรรมศาสตร์	✓		
ศึกษาศาสตร์	✓		
ศิลปศาสตร์	✓	✓	✓
วิศวกรรมศาสตร์	✓		
การศึกษา		✓	
รัฐประศาสนศาสตร์		✓	

1.9 มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาตรี 4 หลักสูตร ปริญญาโท 1 หลักสูตร ปริญญาเอก 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
วิทยาศาสตร์	✓	✓	
ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์	✓		
วิศวกรรมศาสตร์	✓		
บริหารธุรกิจ	✓		
ศิลปศาสตร์			✓

1.10 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ป.ตรี 4 หลักสูตร ป.โท 2 หลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิต 1 หลักสูตร ป.เอก 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ป.บัณฑิต	ป.เอก
การศึกษา	✓	✓		
ศิลปศาสตร์	✓	✓	✓	
ศิลปกรรมศาสตร์	✓			
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓			
ปรัชญาดุขฎี				✓

1.11 มหาวิทยาลัยมหิดล

ปริญญาตรี - หลักสูตร ปริญญาโท 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
ศิลปศาสตร์		✓

1.12 มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปริญญาตรี 9 หลักสูตร ปริญญาโท 5 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
ดุริยางคศาสตร์	✓	
เทคโนโลยีอุตสาหกรรม	✓	
เภสัชศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	
ศิลปกรรมศาสตร์		✓
ศิลปศาสตร์	✓	✓
ศึกษาศาสตร์	✓	✓
อักษรศาสตร์	✓	✓
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓	✓
Painting, Sculpture and Graphic Art	✓	

1.13 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ปริญญาตรี 9 หลักสูตร ปริญญาโท - หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
ศิลปศาสตร์	✓	
ศิลปกรรมศาสตร์	✓	
การศึกษาศาสตร์	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
ทันตแพทยศาสตร์	✓	
แพทยศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	

เภสัชศาสตร์	✓	
-------------	---	--

1.14 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปริญญาตรี 9 หลักสูตร ปริญญาโท 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
ทันตแพทยศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	
พยาบาลศาสตร์	✓	
สาธารณสุขศาสตร์	✓	
เภสัชศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
รัฐประศาสนศาสตร์	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	✓

1.15 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปริญญาตรี 5 หลักสูตร ปริญญาโท - หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	
เภสัชศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	

1.16 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ปริญญาโท 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
ครุศาสตร์อุตสาหกรรม	-	✓

1.17 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ปริญญาโท 4 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
การวางแผนภาคและผังเมือง		✓
ครุศาสตร์อุตสาหกรรม		✓
วิทยาศาสตร์		✓
สถาปัตยกรรมศาสตร์		✓

1.18 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ปริญญาโท 4 หลักสูตร

ปริญญาเอก 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
วิทยาศาสตร์	✓	
รัฐประศาสนศาสตร์	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	
ประชากรและการพัฒนาชุมชนบัณฑิต		✓

2. มหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ (นอกกระบบ) 4 แห่ง

2.1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปริญญาตรี 5 หลักสูตร ปริญญาโท - หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
วิทยาศาสตร์	✓	
วิทยาการสารสนเทศ	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
แพทยศาสตร์	✓	
พยาบาลศาสตร์	✓	

2.2 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ปริญญาตรี 8 หลักสูตร ปริญญาโท หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
บัญชี	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
สารสนเทศศาสตร์	✓	
พยาบาลศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	

2.3 มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี ปริญญาโท 3 หลักสูตร ปริญญาเอก 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
วิทยาศาสตร์	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	✓
ศึกษาศาสตร์	✓	

2.4 มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ปริญญาตรี 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
วิทยาศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	

3.มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐ (รับนักศึกษาไม่จำกัดจำนวน 2 แห่ง)

3.1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปริญญาตรี 6 หลักสูตร ปริญญาโท - หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
นิติศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	✓
ศึกษาศาสตร์	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	

3.2 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ปริญญาตรี 11 หลักสูตร ปริญญาโท - หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
ศิลปศาสตร์	✓	
ศึกษาศาสตร์	✓	
วิทยาการจัดการ	✓	
นิติศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	
คหกรรมศาสตร์	✓	
รัฐศาสตร์	✓	
ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์	✓	
นิเทศศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	✓	

4. มหาวิทยาลัยเอกชน 18 แห่ง

4.1 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ปริญญาตรี 9 หลักสูตร ปริญญาโท 1 หลักสูตร ปริญญาเอก 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
วิทยาศาสตร์	✓		
นิติศาสตร์	✓		

นิเทศศาสตร์	✓		✓
วิศวกรรมศาสตร์	✓		
บริหารธุรกิจ	✓	✓	
บัญชี	✓		
ศิลปศาสตร์	✓		
ศิลปกรรมศาสตร์	✓		
เศรษฐศาสตร์	✓		

4.2 มหาวิทยาลัยเกริก ปริญญาตรี 5 หลักสูตร ปริญญาโท หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
นิเทศศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	

4.3 มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ปริญญาโท 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
รัฐประศาสนศาสตร์		✓
นิเทศศาสตร์		✓

4.4 มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ปริญญาตรี 5 หลักสูตร ปริญญาโท หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
นิเทศศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	
อุตสาหกรรมศาสตร์	✓	

4.5 มหาวิทยาลัยวัฒนา ปริญญาตรี 4 หลักสูตร ปริญญาโท - หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
รัฐประศาสนศาสตร์	✓	

4.6 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร ปรินญาตรี 4 หลักสูตร ปรินญาเอก 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปรินญาตรี	ปรินญาเอก
วิศวกรรมศาสตร์	✓	✓
บัญชี	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
สัตวแพทยศาสตร์	✓	

4.7 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ปรินญาตรี 7 หลักสูตร ปรินญาโท 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปรินญาตรี	ปรินญาโท
นิเทศศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	✓
บริหารธุรกิจ	✓	✓
ศิลปศาสตร์	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
บัญชี	✓	

4.8 มหาวิทยาลัยพายัพ

ปรินญาตรี 8 หลักสูตร ปรินญาโท หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปรินญาตรี	ปรินญาโท
บัญชี	✓	
เศรษฐศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
นิเทศศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	
พยาบาลศาสตร์	✓	

4.9 มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรินญาตรี 4 หลักสูตร ปรินญาโท 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปรินญาตรี	ปรินญาโท
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
นิเทศศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์		✓

4.10 มหาวิทยาลัยรังสิต ปริญญาตรี 12 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
เศรษฐศาสตร์	✓	
นิเทศศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
บัญชี	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	
เภสัชศาสตร์	✓	
พยาบาลศาสตร์	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
ศิลปกรรมศาสตร์	✓	
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓	

4.11 มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ปริญญาตรี 7 หลักสูตร ปริญญาโท 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
เศรษฐศาสตร์	✓	
นิเทศศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓	
อุตสาหกรรมศาสตร์ (ต่อเนื่อง)	✓	
รัฐประศาสนศาสตร์		✓

4.12 มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ปริญญาตรี 8 หลักสูตร ปริญญาโท - หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
ศิลปศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
บัญชีบัณฑิต	✓	
นิเทศศาสตร์	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
อุตสาหกรรมศาสตร์	✓	
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓	

4.13 มหาวิทยาลัยสยาม ปริญญาตรี 7 หลักสูตร ปริญญาโท 3 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
บัญชี	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	✓
พยาบาลศาสตร์	✓	
นิเทศศาสตร์	✓	✓
นิติศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	
รัฐประศาสนศาสตร์		✓

4.14 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปริญญาตรี 6 หลักสูตร ปริญญาโท หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
ศิลปศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์	✓	
พยาบาลศาสตร์	✓	
เภสัชศาสตร์	✓	

4.15 มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปริญญาโท 5 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
เศรษฐศาสตร์		✓
นิเทศศาสตร์		✓
บริหารธุรกิจ		✓
วิทยาศาสตร์		✓
ศิลปศาสตร์		✓

4.16 มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปริญญาตรี 5 หลักสูตร ปริญญาโท 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
พยาบาลศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	
อักษรศาสตร์	✓	✓
นิเทศศาสตร์	✓	
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓	

4.17 มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ประเมิน 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
บริหารธุรกิจ		✓

4.18 มหาวิทยาลัยเอเซียอาคเนย์ ประเมิน 7 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
บริหารธุรกิจ	✓	
บัญชี	✓	
นิติศาสตร์	✓	
วิทยาศาสตร์	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	
อุตสาหกรรมศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	

5. วิทยาลัยเอกชน 21 แห่ง

5.1 วิทยาลัยคริสเตียน ประเมิน 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
พยาบาลศาสตร์	✓

5.2 วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ ประเมิน 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
พยาบาลศาสตร์	✓
ศิลปศาสตร์	

5.3 วิทยาลัยดุสิตธานี ประเมิน 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓

5.4 วิทยาลัยตาปี ประเมิน 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓

5.5 วิทยาลัยทองสุข ประเมิน 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓

นิเทศศาสตร์	✓
-------------	---

5.6 วิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีสุทโธ 5 หลักสูตร 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
บัญชี	✓	
บริหารธุรกิจ	✓	✓
พยาบาลศาสตร์	✓	
นิติศาสตร์	✓	
วิศวกรรมศาสตร์	✓	

5.7 วิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 3 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓
บัญชี	✓
พยาบาลศาสตร์	✓

5.8 วิทยาลัยบัณฑิตศึกษานานาชาติ 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓
นิติศาสตร์	✓

5.9 วิทยาลัยบัณฑิตศึกษานานาชาติ 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓
เทคโนโลยีการเกษตร	✓

5.10 วิทยาลัยพาร์อีสเทอร์นเอเชีย 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓

5.11 วิทยาลัยภาคกลางนครสวรรค์ 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓

5.12 วิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓
นิเทศศาสตร์	✓

นิติศาสตร์	✓
วิศวกรรมศาสตร์	✓

5.13 วิทยาลัยมิชชั่น ปฏิญญาตรี 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปฏิญญาตรี
พยาบาลศาสตร์	✓

5.14 วิทยาลัยเมืองหาดใหญ่ ปฏิญญาตรี 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปฏิญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓
นิติศาสตร์	✓

5.15 วิทยาลัยโยนก ปฏิญญาตรี 3 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปฏิญญาตรี
บริหารธุรกิจ (4 ปี, ต่อเนื่อง 2 ปี)	✓
ศิลปศาสตร์	✓
นิเทศศาสตร์	✓

5.16 วิทยาลัยรัตนบัณฑิต ปฏิญญาตรี 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปฏิญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓

5.17 วิทยาลัยรัชตภาคย์ ปฏิญญาตรี 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปฏิญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓
วิศวกรรมศาสตร์	✓

5.18 วิทยาลัยลุ่มน้ำปิง ปฏิญญาตรี 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปฏิญญาตรี
บริหารธุรกิจ (4 ปี, ต่อเนื่อง 2 ปี)	✓
ศิลปศาสตร์	✓

5.19 วิทยาลัยศรีโสภณ ปฏิญญาตรี 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปฏิญญาตรี
บริหารธุรกิจ	✓
เศรษฐศาสตร์	✓

5.20 วิทยาลัยสันตพล ปฏิญญาตรี 1 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปฏิญญาตรี

บริหารธุรกิจ	✓
--------------	---

5.21 วิทยาลัยแสงธรรม ปริญญาตรี 2 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี
ศิลปศาสตร์	✓
ศาสนศาสตร์	

สถาบันราชภัฏ 36 แห่ง

ปริญญาตรี 5 หลักสูตร ปริญญาโท 4 หลักสูตร

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาตรีโท
ครุศาสตร์	✓	✓
บริหารธุรกิจ	✓	✓
วิทยาศาสตร์	✓	✓
ศิลปศาสตร์	✓	✓
นิติศาสตร์	✓	

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 40 แห่ง (วิทยาเขต)

ปริญญาตรี 9 หลักสูตร ปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) 6 หลักสูตร (103 สาขาวิชา)

รายชื่อหลักสูตร	ปริญญาตรี	ปริญญาตรี(ต่อเนื่อง)
เกษตรศาสตร์	✓	✓
ครุศาสตร์		✓
คหกรรมศาสตร์	✓	✓
บริหารธุรกิจ	✓	✓
วิทยาศาสตร์	✓	✓
วิศวกรรมศาสตร์	✓	✓
ศิลปกรรมศาสตร์	✓	
ศิลปศาสตร์	✓	
ศึกษาศาสตร์	✓	
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓	